

הרב ברוך ארי' הלוי פישער

אבדק"ק ומח"ס לב הארי
ברוקלין נ.י.

בענין כשרותם של לולבי דערי

בענין מין הלולב הנקרא 'דערי' שנתפשט בשנים האחרונות בקרב אחבנ"י לצאת בהם י"ח מצוה, מחמת שהם מהודרים יותר משאר לולבים בירקות, ובשלימות, ובריבוי עלין.

אמנם לענ"ד נראה דצ"ע רב להכשירם למצות לולב, והוא משום דאחר החקירה נתברר לי דהשם "דערי" הוא שם משפחה בהמין הכללי דתמרים, דבאילני תמרים גופא יש שחלוקים האילנות אלו מאלו, ולזאת נקראים משפחות, וא' מהן נקראת "דערי".

ואי לזאת מתעוררת שאלה גדולה על כשרותם למצוה, והוא ממה דמובא בגמ' סוכה (י"ג ע"א) המשנה דמס' פרה (פי"א מ"ז) דאזוב יון ואזוב כוחלי וכו' פסולים לאזוב, והוא משום שיש להם שם לוויי.

והחסרון דשם לוויי אינו כמו אזוב של תרומה טמאה [במשנה דפרה שם] וכדומה, שהן מטעם פסול, אבל החסרון דשם לוויי הוא משום שנחשב כדבר אחר לגמרי, ולא היתה כוונת התורה כלל על זה, וכמבואר מלשון רש"י שם (ד"ה כל שנשתנה שמו) עיי"ש.

ולכן מצינו דבר זה דשם לוויי הן לחומרא והן לקולא, וכן בנוגע לכמה דינים שונים שבתורה, קיום מ"ע, מאכלות אסורות, איסורי הנאה, דברים האסורים משום סכנה, נדרים, הכשר לקבל טומאה ותקנות חכמים.

והנני רושם כאן מקומות בש"ס ופוסקים שדנים בהם משום שם לוויי, דו"ק בהם ותמצא כל האופנים הנ"ל:

פי"ד דנגעים מ"ו - לענין אזוב.

פי"א דפרה מ"ז - לענין אזוב.

סוכה י"ג ע"א - לענין מרור.

שם ל"ג ע"א - לענין הדס.

שם ל"ד ע"א - לענין ערבה.

נדרים נ"ג ע"א - לענין נדרים.

זבחים כ"ב ע"א - לענין מים לרחיצת הקרב והכרעים, אי מי כיור כשר.

בכורות ז' ע"ב - לענין דבש צירעין.

חולין ס"ב ע"ב - לענין קרבן עוף דתורים.

סנהדרין קי"ב ע"ב וברש"י שם (ד"ה לעולם בבבלי מומין) - לענין חיוב שריפת בהמתה של עיר הנידחת.

נדה ח' ע"ב - לענין בתולת דמים.

שו"ת תרומת הדשן סי' רל"ה

טו"ז או"ח סי' קנ"ח סק"ה - לענין הכשר לקבל טומאה.

שו"ת מהר"ם שיק או"ח סי' שכ"ו ד"ה ועכשיו

שו"ת צמח צדק או"ח סי' ס"ד וחיו"ד סי' ס"א

שו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ק"נ

שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שע"ה

שו"ת האלף לך שלמה או"ח סי' קט"ז, יו"ד סי' רל"ז

הגהת מהר"י לנדא חולין ס"ג ע"א [נדפס על הגליון]

וארשום כמה חידושים פרטיים היוצאים ממקומות הנ"ל:

סוכה ל"ג ע"א לענין הדס.

פרש"י בפי' הראשון שהוא הדס שגדל על המצר, ועיי"ש בספר כפ"ת שהקשה ע"ז וכתב שם הלשון דפשיטא דאין זה קרוי שם לוויי,

קדושים, תו אינם נחשבים למים.

ועוד חידוש, דשינוי זה דשם לוויי גרע משינוי במראה, דהנה יש מקומות ואופנים שמים שנשתנו מראהן פסולים (עיין מג"א סי' ק"ס סק"ב), אבל גם במקום שפוסל הוא רק מדרבנן, עיין סוטה ט"ו (ע"ב תוד"ה ומה מים שלא נשתנו) ובתוי"ט פ"ז דמקואות (מ"ג ד"ה נפל לתוכו) ותמצא.

הרי דגם כשיש שינוי הנראה לעינים בהמים, מ"מ עדיין שם מים עליהם, משא"כ בשם לוויי שהשינוי הוא רק בהשם, ולא עוד אלא גם השינוי בהשם אינו שינוי גמור אלא שיש לו שם נוסף על שמו העיקרי, תו אינו נחשב למים.

סנהדרין קי"ב ע"ב.

בהמה של עיר הנידחת שיש לה שם לוויי אינה בכלל בהמתה, והוא חידוש גדול, שהרי האיסור הנאה והחיוב שריפה הוא על כל מה שיש בהעיר, כמש"כ החרם אותה ואת כל אשר בה, מ"מ אמרינן דכיון דהכתוב מפרט בהמתה אמרינן דבהמה שיש לה שם לוויי אינה בכלל, וגם לא בכלל כל אשר בה.

שו"ת בית יצחק: דמים רותחין, מינעראל וואסער וסאדע וואסער מיקרי שם לוויי.

שו"ת מהרש"ם: דגם מים פושרים הוי שם לוויי.

שו"ת האלף לך שלמה (יו"ד סי' רל"ז): דמים שאובין מיקרי שם לוויי.

צדדים להתיר

ואולי יש לדון להכשיר הלולב דערי משמונה פנים:

א. עפ"מ"ש ברש"י סוכה (י"ג ע"א) גבי אזוב, וז"ל: שכתוב בכ"מ אזוב ולא נכתב בא' מהן א' משמות הללו, ש"מ אסתם אזוב קפיד רחמנא, עכ"ל.

ולכאורה יש לדייק מזה, דלולב שלא נזכר בתורה רק פעם א', "כפות תמרים" (אמור),

הנה הלשון הזה הוא שלא בדיוק, דפשיטא דלא שייך לחלוק על רש"י, והרי גם בתוס' לא חלקו עליו, וגם בגדר קושיא אינה, דהרי זהו גופא מה שרש"י אומר, שהדס מצראה דמיידי בגמ' הוא הגדל על המצר, והרי על הדס זה שקו"ט בגמ' שיפסל משום שם לוויי, ובפרט שרש"י לא ה"י מוכרח לפירושו זה, שהרי יש לו פ"י אחר שהדס מצראה הוא הבא מארץ מצרים, ואעפ"כ כותב גם הפ"י שגדל על המצר, ולא עוד אלא שמקדימו להפ"י שבא ממצרים.

הרי דס"ל לרש"י בפשיטות דשפיר מיקרי שם לוויי, אלא דמסקנת הגמ' הוא דשם לוויי כשר בהדס.

ומפ"י הב' דרש"י אין לדייק שחולק על פ"י הראשון לענין הלכה כשגדל על המצר אי מיקרי שם לוויי או לא, אלא שסובר שפ"י הדס מצראה הוא שבא ממצרים, לא שגדל על המצר.

וצ"ל דכוונת הכפ"ת הוא רק לומר שפ"י הב' דרש"י מובן לו יותר מפ"י הראשון, אבל שיטת רש"י הוא בפשיטות כנ"ל.

אגב להעיר דבספר מחנה לוי נלבנו של רבינו ההפלאה] (בפרק לולב הגזול) מפרש בשיטת הרמב"ם דשם לוויי באמת פוסל בהדס, דלא כמסקנת הגמ' כאן.

זבחים כ"ב דמי כיוור הוי שם לוויי.

חידוש גדול הוא, דמחמת שהמים מונחים בכלי שנקרא כיוור מיקרי שם לוויי, והנה ודאי מים המונחים בכלי סתם, כמו כוס או צלוחית, לא מיקרי שם לוויי, ושאיני כיוור שהמים נתקדשו ע"י הכיוור שהוא כלי שרת.

אבל גם זה חידוש, דהרי דנו בגמ' גבי הקדש שיהא נחשב שינוי השם או שינוי רשות, עיין ב"ק ס"ז (ע"א תוד"ה מעיקרא חולין), אבל לא אישתמיט בשום מקום שיהא חשיב כשינוי מעשה, הרי דזה דנעשה הקדש אינו שינוי בהדבר, ומ"מ לענין שם לוויי אמרינן דמאחר שנקראים מי כיוור או מים

ב. עפ"י מסקנת הגמ' סוכה (בדף ל"ג ובדף ל"ד) דשם לוויי כשר בהדס ובערבה, ומשום דענף עץ עבות אמר רחמנא מכל מקום, וכן בערבה, ערבי נחל אמר רחמנא מכל מקום, ואולי גם בלולב נימא הכי, כפות תמרים אמר רחמנא מכל מקום.

אבל זה אינו, דבביאור קראי הנ"ל להכשיר שם לוויי בהדס וערבה כתב בחידושי הריטב"א (דף ל"ג שם), וז"ל: עץ עבות אמר רחמנא מ"מ, ולקמן אמרינן ערבי נחל אמר רחמנא מ"מ, ופירוש שניהם, דכי קפדינן אשם לוויי היינו היכא דאפקי' רחמנא בשם פרטי, כגון אזור ומרור וכיוצא בהן, אבל הכא, כל היכא דהוי עץ עבות או שהערבה ממין הגדל על הנחל סגי, דלהכי אפקי' רחמנא בשם כלל, עכ"ל הריטב"א.

וגדר שם כלל היינו שם תואר, דהיינו תיבה שבאה לתאר את הדבר ואינו השם של הדבר עצמו, ומשום הכי מצינו אותו השם בתיאור כמה דברים, כמו בפרשת תצוה במעשה החושן והאפוד דכתוב שם כמה פעמים הלשון דעבות, וכן בתהילים - אסרו חג בעבותים, וכמ"ש בשו"ת צ"צ (או"ח הנ"ל, ובחיו"ד סס"א בשם החכ"צ ס' קס"א), והצ"צ עצמו מבאר זה באורך לפרש לשון הריטב"א שם כלל' דכוונתו הוא שם התואר, דכל היכא דכתיב שם התואר אין שם לוויי פוסל בו, עיי"ש.

וכן בערבה, "נחל" הוא שם מים - מקום שבו גדלים ערבות, לא שם עשב הגדל, ולכן נחשב לשם כלל, ומזה למדים ששם לוויי כשר בהם, כיון שלא הקפידה תורה אשם מסוים, ובאתרוג שהבאנו מתשובת רמ"א ומהר"ם שיק וצ"צ ששם לוויי פוסל בו, אע"ג דהדר הוא שם התואר, הטעם הוא כמ"ש בשו"ת צ"צ שם משום דליכא פרי אחרת שנקראת הדר רק אתרוג לכד, ולכן נחשב הדר לשם פרט, ואינו דומה לעבות, דעבות משתמשים בו לכמה דברים כמו שהביא הצ"צ שם מכמה

אין בו החסרון דשם לוויי.

אבל באמת צ"ל דלשון רש"י [שכתוב בכ"מ"] הוא לאו דוקא, דהרי הדס וערבה ג"כ נזכרים רק פ"א בתורה [באותו פסוק שנזכר לולב], ואעפ"כ דנו בגמ' סוכה (ל"ג ע"א ול"ד ע"א) שיהי' בהם החסרון דשם לוויי.

וצ"ל דזה שכתב רש"י דאזור כתוב כמה פעמים בתורה הוא לרווחא דמילתא, דמשום זה מובן יותר דיש בו החסרון דשם לוויי.

אבל באמת, גם דבר הנזכר בתורה רק פעם א', כמו לולב, יש בו החסרון דשם לוויי, וכנ"ל הראי' מהדס וערבה.

ולפי"ז גם באתרוג יהי' הדין כן, דאתרוג שיש לו שם לוויי הוא פסול, הגם שלא נזכר בתורה רק פ"א.

ויש ללמוד כן מתשובת הרמ"א (סי' קי"ז), שכתב שם דהפסול באתרוג המורכב הוא משום שלא נקרא אתרוג, עיי"ש.

ולפי"ז, גם באתרוג שיש לו שם לוויי, שהחסרון הוא ג"כ שאין עליו שם אתרוג, שהוא פסול.

ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' שכ"ו ד"ה ועכשיו) מפרש דברי השו"ת מהר"ם אלשיך (בסי' ק"י, מובא בשו"ת חת"ס או"ח סי' קפ"ג וסי' ר"ז), דהפסול דאתרוג המורכב הוא מטעם שם לוויי, עיי"ש.

וכן הצ"צ (שו"ת או"ח סס"ד אות ב') דן לפסול אתרוג המורכב משום שם לוויי, ומפרש כן דברי המג"א ומתרץ בזה קושיית החמד משה עיי"ש, וגם באות ג' שם דמפרש דברי המג"א באופן אחר - לא כפירושו באות ב' דהוא מטעם שם לוויי, מ"מ אינו חוזר מסברתו באות ב' דשם לוויי פסול באתרוג - אלא דהמג"א לא מיירי מזה, וכן מוכח מתחילת לשונו באות ג' שם שכתב 'אך עם כל זה נראה שלא זהו כוונת המג"א', דהיינו שאע"פ שמ"ש באות ב' הוא נכון, מ"מ המג"א לא מיירי מפסול זה דשם לוויי.

צריכים להעמיד דבריהם על תי' הגמ' דעץ עבות אמר רחמנא [לא על קושיית הגמ' 'ואימא ה"נ] ולהקשות מאי ס"ד למיפסלי' והלא סברת הגמ' עץ עבות אמר רחמנא הוא סברא פשוטה ומעיקרא מאי קסבר דלא ס"ל סברא זו.

אלא ודאי שקושיית התוס' מידי הדס כתיב בקרא הוא סברת עצמם, ומובן שפיר מה שהוצרכו לכתוב סברא זו, וא"ש ג"כ מה שהעמידו קושייתם על קושיית הגמ', ומקשים קושיית עצמם על קושיית הגמ' דמה קושיא היא זו הלא כיון דלא כתיב הדס בקרא אין סברא כלל לפסול.

ומקושיית הגרע"א (בדף י"ג) ג"כ ראי' לזה דסברת התוס' אינה סברת הגמ' בהתי', דהגמ' שם רוצה לפסול מרריתא דאגמא מטעם שם לוויי, והק' הגרע"א דאטו מרור כתיב בקרא, וקושיא זו היא ע"ד קושיית התוס' בדף ל"ג גבי הדס מצראה אטו הדס כתיב בקרא, והקשה הגרע"א דאמאי לא הקדימו התוס' להקשות כן כאן גבי מרריתא דאגמא אטו מרור כתיב בקרא, ע"כ דברי הגרע"א.

וראי' מקושייתו להנ"ל דסברת התוס' אינה סברת הגמ', דאי הי' ס"ל להגרע"א דסברת התוס' הוא סברת הגמ' לא הוי לי' להקשות קושייתו על התוס', ומה גם דכל הקושיא על התוס' אינה רק קושיא של קדימה - דאמאי לא הקדימו להקשות גבי מרריתא דאגמא, עדיפא הו"ל להקשות, והוא שיש סתירה בדברי הגמ', דבהדס כשר שם לוויי משום דלא כתיב הדס בקרא, ובמרריתא דאגמא רוצה הגמ' לפסול אע"ג דלא כתיב מרור בקרא, ומוכח להדיא מדברי הגרע"א כנ"ל דסברת הגמ' דעץ עבות מ"מ אינה סברת התוס' דאטו הדס כתיב בקרא.

אלא דצ"ב מהו באמת החילוק בין סברת התוס' לסברת הגמ', הלא ב' הסברות הם דבר אחד לכאורה דלא כתיב הדס אלא עץ עבות, וכמו שהקשינו לעיל.

קראי, ולכן נחשב עבות לשם כלל דהיינו שם התואר, כנ"ל.

ומזה נלמוד בלולב דכתיב כפות תמרים, ואין משתמשים בלשון זה לשום דבר אחר - רק ללולב, נקרא שם פרט, וממילא פסול בו שם לוויי.

נמצא דלהפוסקים הנ"ל דשם לוויי פוסל באתרוג - גם בלולב הוא פוסל.

ובאמת גם להסברא הנזכרת בתשו' הגאון בית מאיר (נדפס בסוף ספרו על או"ח, ומובא בשו"ת חלקת יואב או"ח סי' ל"ב ד"ה עוד ראיתי) ובתשו' הגאון הצ"צ (חאו"ח סי' ס"ד אות ב') דאתרוג דומה להדס דלא פסלינן ב' שם לוויי, משום דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ, ה"נ גבי אתרוג אמרינן פרי עץ הדר אמר רחמנא מ"מ, ומכשרינן באתרוג שם לוויי, ולא ס"ל לחלק בין אם יש דברים אחרים הנקראים בשם זה או לא, מ"מ ברור דגם לדבריהם דאתרוג דומה להדס מ"מ לולב אינו דומה להדס ופסול בו שם לוויי.

וביאור הדבר הוא בהקדם בדברי הריטב"א במה שפירש דברי הגמ' עץ עבות מ"מ, מדלא כתיב הדס בקרא אלא שם התואר, עיקר סברתו הוא בזה דכתיב שם התואר, דזה דלא כתיב הדס בקרא זהו סברת התוס' (בד"ה ואימא ה"נ), וסברת הגמ' דעץ עבות מ"מ הוא סברא אחרת, כדמוכח להדיא בחידושי הגרע"א בסוכה (דף י"ג) כאשר יבואר לפנינו, ובתשובות הבית מאיר והצ"צ הנ"ל.

דהנה לפום ריהטא נראה דסברת התוס' שכתבו מידי הדס כתיב בקרא וסברת הגמ' דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ - הוא דבר אחד, והוא, דלא כתיב בקרא הדס אלא עץ עבות, אבל מלשון התוס' מבואר להדיא דסברתם אינה סברת הגמ' שהרי לא נקטו בדבריהם לשון הגמ' דעץ עבות אמר רחמנא, אלא כתבו לשון עצמם - מידי הדס כתיב בקרא, ויתירה מזו, אם סברתם הוא סברת הגמ' בהתירוץ, לא היו צריכים להזכיר שום סברא בדבריהם, והיו

הגרע"א דאמאי לא הקדימו התוס' להקשות קושייתם בפ"ק גבי מרריתא דאגמא והמתינו בקושייתם עד פ"ג בהדין דהדס מצראה, דלגבי סברת התוס' שוים מרריתא דאגמא והדס מצראה, וממילא הקושיא שקשה על הדס מצראה קשה ג"כ על מרריתא דאגמא.

משא"כ בסברת הריטב"א [בתי' הגמ'] חלוקים הם זה מזה, דסברת הריטב"א בפ"י דברי הגמ' עץ עבות אמר רחמנא, דכוונתו הוא משום שהוא שם התואר כנ"ל בשם הח"צ והצ"צ, סברא זו לא שייך במרריתא דאגמא, ומשום דמרורים דכתיב בקרא אינו שם התואר אלא קאי על גוף ה' מיני מרור, ואינו דומה להדס דכתיב עץ עבות שהוא שם התואר, משא"כ במרריתא דאגמא 'מרורים' דכתיב בקרא אינו שם התואר.

ומשום דשם התואר היינו שמתאר את הדבר, בגבהו או במראהו או בצורתו אם עגול או מרובע או ארוך וכדו'.

ומובן מש"כ הריטב"א דעבות דכתיב בהדס הוא שם התואר שהרי מתאר צורתו – שעשוי עבות, ועד"ז באתרוג דכתיב הדר, דפי' תיבת הדר הוא נאה, שזה קאי על מראה הפרי שהמראה הוא הדר, ולכן גם זה הוא שם התואר שמתאר את מראהו [אלא ששם תואר זה דהדר אין משתמשים בו רק לאתרוג, כנ"ל מהצ"צ], משא"כ מרורים אינו מתאר את המינים, אלא מדבר מהמינים עצמם.

ומובן היטב הא דלא הקשה הגרע"א סתירת הגמ' מן הדין דהדס מצראה למרריתא דאגמא וקושייתו הוא רק על התוס'.

ומזה אנו באים ללולב, דאע"ג דלא כתיב בקרא שם העצם שהוא לולב אלא כפות תמרים שאינו שם העצם, מ"מ גם שם התואר אינו, והיינו משום שפי' תיבת כפות הוא עלין שזהו גוף הדבר לא תואר הדבר, והוא דומה ממש למרורים שהוכחנו מהגרע"א דאינו שם התואר.

וב' תיבות אלו, מרורים וכפ"ת, הם דומים

וביאור החילוק הוא, דהן אמת דהם דבר אחד כנ"ל, מ"מ יש בזה ב' חלקים, חלק אחד הוא חלק השלילי, דהיינו מה דע"פ פשטות ה' צריך להיות כתוב בקרא ולמעשה אינו כתוב, וחלק הב' הוא החלק החיובי, דהיינו מה שבאמת כתוב בקרא.

סברת התוס' הוא בחלק השלילי – דלא כתיב שם העצם דהדס בקרא, וסברת הגמ' הוא בחלק החיובי – דכתיב להדיא שם תואר דעץ עבות.

וחילוק גדול יש ביניהם, דכשמסיק הגמ' דבהדס כתיב שם תואר, הכוונה דלכן באמת אין קפידא גבי הדס אשם לוויי, כיון דאפקי' קרא בשם תואר, משא"כ בקושיית התוס' אטו שם העצם כתיב ומנ"ל דקפדינן אשם לוויי, הכוונה דודאי באמת פוסל שם לוויי, ורק קשה להו מנ"ל להש"ס זה והלא לא נזכר שם העצם בקרא.

אלא דלגבי הדין דהדס מצראה אין נפק"מ למעשה בין ב' הסברות, דלב' הסברות יוצא דא"צ הדס דוקא, וממילא הדס מצראה כשר הגם שיש לו שם לוויי.

וזהו ג"כ הטעם שבשו"ת צ"צ (חיו"ד סי' ס"א אות ג') כולל יחד ב' הסברות, כמ"ש שם 'וביאור דברי התוס' והריטב"א והח"צ" וכו', עיי"ש בהמשך דבריו שעבות כולל כל דבר שהוא עבות כנ"ל, ולענין זה הרי אין דברי התוס' ודברי הריטב"א חלוקים זה מזה, וכמו לענין הדס מצראה, ולכן כוללם יחד.

משא"כ לענין מרריתא דאגמא – שפיר חלוקים הם, דסברת התוס' גבי הדס מצראה 'מידי הדס כתיב בקרא' שייכת גם במרריתא דאגמא כמ"ש הגרע"א שם דאטו מרור כתיב בקרא, והיינו משום דתיבת מרורים דכתיב בקרא קאי על כל הה' מינים שיוצאים בהם י"ח מרור, ונמצא דתיבת מרור – שהוא שמו של אחד מה' המינים – לא נזכר בקרא, דתיבת מרורים קאי על תמכא ושאר המינים כמו שקאי על המין הנקרא מרור, ולזה מקשה

ל"ג) דשם לוויי כשר בו, דנו בגמ' (בדף ל"ד) בערבה ששם לוויי יפסול בו, והוצרך לקרא מיוחד בערבה להכשיר בו שם לוויי, הרי דאין היקש כזה.

וממילא באתרוג ולולב דליכא ריבוי, שהרי כפ"ת ופרי עץ הדר הם שם פרט כנ"ל, פוסל בהו שם לוויי.

ד. עפמ"ש בהגהות ר' נחמי' בירך בסוכה (דף י"ג, נדפס בסוף הגמ') ובהגהות הרש"ש חולין (ס"ב ע"ב), שקו"ט שם אם שם לוויי שהוא שם מקום הוא ג"כ בכלל החסרון דשם לוויי.

ועפ"ז, הנה "דערי" הוא שם עיר במדינת איראק, ומאחר שהוא שם מקום הלא יש צד להכשירו.

אבל למעשה ודאי שאין לסמוך ע"ז, שהרי כתבו שם דלהרמב"ם ומהרש"ל גם שם מקום הוא בכלל שם לוויי.

וגם לדעת המקילין, הנה בנידו"ד דדערי לולב לא הי' שייך קולא זו רק בדורות הקודמים שהלולבים ממין זה שהיו גדלים אז, היו גדלים בהעיר דערי, והיו הלולבים נקראים דערי ע"ש המקום שבאו משם, והרי שם לוויי זה שם מקום.

אבל נראה פשוט דכהיום לא נחשב זה כשם מקום, והוא משום ששם לוויי ה"ה נקבע ע"י שבנ"א קורין את הדבר בשם זה.

וממילא, כהיום שכבר כו"כ דורות שאין לולבים אלו באים משם, ואין ידוע כלל שיש בעולם עיר בשם זה, וכוונת קריאת הלולב הגדל היום בשם זה הוא ע"ש המין [המשפחה], ודאי דהוא שם לוויי, ועיין בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' ק"ג) שכתב כן לענין מינראל וואסער, עיי"ש.

ודבר זה דומה להגמ' בב"ב (ל' רע"א) באדם שהיו לו שדות שהיו נקראים דבי בר סיסין על שם שנקנו מאדם ששמו הי' בר סיסין, והי' ג"כ שדה אחת שלא נקנית מבר סיסין אלא ששם השדה הי' כך, ומבואר

למי ששוכר אומן שיעשה לו שולחן, ורוצה שהשולחן יהי' לו ד' רגלים ע"ד משל, ואומר להאומן שיעשה ד' עצים שהשולחן יהי' סמוך עליהם, שבזה אינו אומר לו כלום בנוגע לתואר הרגלים – לא בגובהם ולא בעוביים ולא במראיהם, אלא בגוף הרגלים, אלא שאינו מזכיר שמם העצם שהוא רגלים.

וה"נ בב' אלו, מרור ולולב, לא כתיב שם התואר – אבל גם שם העצם לא כתוב, שהרי מרור ולולב לא כתיבי בקרא, וא"כ כמו דבמרורים ס"ל להגרע"א דהגם דאינו שם העצם מ"מ פוסל בו שם לוויי – משום דגם שם תואר אינו, ורק קושיא יש – קושיית התוס', מזה נלמוד דלהגרע"א ודאי יש פסול דשם לוויי בלולב דהרי הוא דומה למרורים, אלא די' להקשות בזה קושיית התוס', אבל למעשה פסול בו שם לוויי.

זאת ועוד, דלאמיתו של דבר כתיב בלולב שם העצם ממש, והוא תיבת תמרים – דכתיב בקרא כפות תמרים, ואע"ג דשם העצם 'לולב' לא כתיב בקרא לא איכפת לן בזה, דהרי השם לוויי 'דערי' לא קאי באמת על הלולב אלא על אילן התמרים – שאילן התמרים ממשפחה זו יש לה השם לוויי 'דערי', ובדרך ממילא קאי שם לוויי זה על כל חלקי האילן ובתוכם הלולב, וא"כ פשוט דהשם לוויי דערי פסול בלולב, שהרי אילן תמרים שיש לו שם לוויי אינו בכלל תמרים דקרא וממילא נחשב הלולב כאילו הוא לולב ממין אחר, ול"ש כלל לצאת בו י"ח מצוה.

ג. דנימא דמאחר דמסיק הגמ' דבהדס וערבה שם לוויי כשר בהם, ולולב הלא כתוב הוא באותו הפסוק, נימא דאיתקש לולב להדס וערבה, וממילא גם בלולב יהי' כשר שם לוויי.

אבל זה אינו, דהרי גם אתרוג כתוב באותו קרא, ואעפ"כ פוסל בו שם לוויי, וכנ"ל מתשובות רמ"א ומהר"ם שיק.

ובאמת גם מהגמ' יש להוכיח דאין היקש כזה, דהרי גם לאחר גילוי הקרא בהדס (בדף

ולא מיבעיא באותן השמות שמוסיפין את ר' בסופן, כמו יאנעווער אתרוג, דהפירוש הוא ברור שהאתרוג בא משם, אלא גם באותן שאין אומרים בהם האות ר' בסופן ג"כ הכוונה כן.

ומה שהבאנו לעיל דיש שיטות דגם שם לוויי דמקום נחשב לשם לוויי, זהו רק כשהשם מתלווה אל הדבר, אלא דהסיבה שקורין הדבר בשם זה הוא המקום.

אבל כשאין הכוונה כלל שיהי' זה חלק מהשם העיקרי, אין זה שם לוויי כלל.

וכמו שקורין ג"כ חזו"א אתרוג, דהכוונה הוא שאתרוג זה גדל באותו הפרדס שממנו לקח החזו"א אתרוג למצוה.

וסברא זו מצינו להדיא בגמ', והוא בהגמ' דב"ב (ל' רע"א) שהבאנו לעיל בנכסי דבי בר סיסין, דאמרינן שם דאותה השדה שלא קנאה המוכר מבר סיסין אינה בכלל המכירה, אעפ"י ששמה הוא בי בר סיסין והמוכר הלא אמר להלוקח שמוכר לו נכסי דבי בר סיסין, מ"מ אמרינן דהי' בזה קיצור לשון, וכוונתו הי' השדות שקנה אותם מבר סיסין, והיינו משום שיש סברא לומר כן, וכמ"ש ברשב"ם שם דפשיטא לן שזה הי' כוונתו.

וכן מצאתי סברא זו לענין שם אדם, והוא בשערי אפרים (שער א' סע' ל"ו) שכתב שם שישכר בשין א' ויששכר בב' שינין הם שני שמות, וכתב שם דמי שמקובל בידו שבני משפחתו שמם יששכר, אעפ"י שנקרא בפני כל העולם בחד שין, אינו רק קיצור השם.

והיינו, שהגם שמבואר בחו"מ (סי' מ"ט ס"ג וס"ד) דמי שמוחזק באיזה שם, או אפי' אינו מוחזק אלא שעונה כשקוראים לו בשם זה, נקטינן דזהו שמו, אפי' להוציא ממון עפ"ז.

לזה אומר השערי אפרים דמאחר שיש הוכחה דאין הכוונה בקריאתן אותו בחד שין שזהו שמו, אלא משום שרוצים לקצר, נקטינן כן, ואמרינן דשמו הוא באמת יששכר בב' שינין.

מסוגיית הגמ' שם דאין א' נגרר אחר השני לענין מכירה, עיי"ש.

וה"נ בענינינו, הלולבים דהיום שאין גדלים בהעיר דערי אינם נגררים אחר הלולבים מדורות הקודמים שהיו גדלים בעיר דערי, דאין להקדש אלא מקומה ושעתה [עיי' לקמן אות ו'].

ומה שרגילים כל העולם לקרוא האתרוגים בשם נוסף, כמו יאנעווער אתרוג ועד"ז שאר האתרוגים, אין זה בכלל שם לוויי, הגם שמתכוונים בזה להשינויים שישנם בין האתרוגים הגדלים במקומות שונים.

והיינו משום ששינויים אלו באים רק מכת שינוי טבע המקומות, וכמ"ש רש"י בפרשת שלח יש ארץ שמגדלת וכו'.

וכמו שרואים בחוש באתרוגי יאנעווע ננטעו בא"י בכפר חב"ד, יש בהם שינויים מהאתרוגים הגדלים ביאנעווע.

ובספרי החקלאים לא נמצא מחילוקים אלו כלום, והוא מה"ט, שחילוקים אלו אינם מצד האילן או הפרי, אלא מצד המקום שבו גדל.

והוא כמו ששכיח ביותר שגם מצורת בנ"א יכולים להכיר מאיזה מדינה הם, ואעפ"י שכולם הם מין א' - מין האדם.

וכמו במה שקורין א"י איד או אמעריקאנער איד וכדומה, שאין הכוונה שא"י או אמעריקאנער הוא חלק משמו ונמצא שיש לו שם לוויי, אלא הכוונה לומר שהוא דר או נולד באותה מדינה.

וכמו שמצינו בגמ' בתנאים ואמוראים שהיו נקראים ע"ש מקומם, וכן בדורות שלפנינו היו רגילים לקרות אנשים ע"ש עירם, שפשוט כנ"ל שלא היתה הכוונה ששם העיר היא יתלוה אל שם הפרטי של איש זה.

וכן הוא בהאתרוגים שקורין אתרוג יאנעווע וכו', שהכוונה הוא לומר המקום שגדל שם.

שבדבר ההוא יש לו שם לוויי.

הרי מוכח דרש"י ס"ל דגם באופן זה יש החסרון דשם לוויי, ודלא כהתה"ד.

וזה שמדמה רש"י לאזוב – כמו אזוב כוחלית, הוא רק לומר דוגמא דשם לוויי, וגם לומר שהי' מקודם מתן תורה.

ובענינינו, ששאר הלולבים קורין להם בשם נוסף רק לפרקים כנ"ל, ובאופן זה לא נקרא שם לוויי, וממילא הדערי לולב יש לו שם לוויי ופסול למצוה גם לדעת התה"ד.

ו. עפ"י מה דמצינו בגמ' (עיי'ן רש"י סוכה מ' ע"א ד"ה יצאו עצי הסקה) שהיו משתמשין בלולבים לכבד את הבית, ועדיין יש בעולם מהאומות הרחוקות הנדחות שעושים כן, ויש לשער שכל הלולבים שוים אצלם בכבוד הבית, ואצלם אין הדערי לולב נקרא כן, אלא לולב סתם.

ומסתבר דלענין שם לוויי מתחשבים גם עם העכו"ם, וע"ד מש"כ בתה"ד (סי' רל"ה) לענין שם חניכה בגט, ואולי הם הרבים לגבי בני"י ואולינן בתר רוב, ומאחר שרוב בני"א אין קורין ללולב זה "דערי לולב" לא הוי שם לוויי גם לגבי המיעוט.

אבל לכאורה יש ללמוד מדברי הגרש"ק שבשם לוויי אין מתחשבים עם העכו"ם, שהקשה (שו"ת האלף לך שלמה חיו"ד סי' רל"ז) על הפוסקים דכולו שאוב [לגבי מקוה] פסול רק מדרבנן, והקשה דתיפוק ל' דפסול מדאורייתא מטעם שם לוויי, שנקרא מים שאובין.

והנה פשוט שעכו"ם אין קורין מים שנשאבו בכלי בשם מים שאובין, ורק בני"י קורין להם כן, ואעפ"כ סובר הגרש"ק דמקרי שם לוויי.

ואפשר שיש לחלק בין מים שאובין לנידו"ד דדערי לולב, והוא דהמושג דמים שאובין הוא רק אצל בני"י מצד ההלכות שיש בהם, דהרי הם פסולים למקוה, עכ"פ מדרבנן.

ומזה נלמוד לענינינו, דיאנעווער אתרוג וכדו' הוא רק קיצור לשון, והכוונה לומר אתרוג בגדל ביאנעווע, ולא שיהי' יאנעווע חלק משם האתרוג, וממילא אין זה שם לוויי כלל.

וכן הוא בלולבים, שאומרים שפאנישער לולב או מצרישער לולב וכדו', שהכוונה הוא כנ"ל באתרוגים.

משא"כ בהדערי לולב, דהוא משפחה מיוחדת בהמין דתמרים, והוא מין מיוחד בגוף האילן ובהפירות ובהלולבים, וכשקוראים הלולב בשם זה הלא הכוונה הוא לאותם דברים המיוחדים שישנם במשפחה זו דתמרים, וקוראים אותם כן בקביעות, ודאי שזהו שם לוויי של האילן והלולב, וממילא אינו בכלל כפ"ת דקרא, ואין יוצאים בו י"ח מצוה.

והנה בשאר לולבים, גם בלא טעם הנ"ל דהכוונה הוא שהלולב גדל במקום ההוא, אין זה שם לוויי, שהרי אין קורין אותם כן בקביעות, רק לפרקים.

ואדרבה, אילו היו קוראים לשאר הלולבים ג"כ שם נוסף בקביעות הי' מקום להכשיר הדערי לולב, והוא:

ה. עפמ"ש בתרומת הדשן (סי' רל"ה) דאם כל אחד מהדבר ההוא יש לו שם לוויי, אז אין בזה החסרון דשם לוויי, עיי"ש.

אבל זה צ"ע, דמלשון רש"י בסוכה (י"ג ע"א ד"ה כל שנשתנה שמו וכו') נראה לא כן, וז"ל: שיש בו מכמה מינין וכל אחד שם לוויי לו כמו אזוב כוחלות וכו', הרי משמע דגם כשכל א' יש לו שם לוויי, יש החסרון דשם לוויי.

ואעפ"י דבאזוב יש שנקרא אזוב סתם, כהתחלת לשון המשנה שם אזוב ולא אזוב יון וכו', הרי דיש אזוב סתם, וכן סיום לשון רש"י ש"מ אסתם אזוב קפיד קראי", מ"מ תחילת דברי רש"י לא קאי אאזוב אלא על כל הדברים שבעולם, ובוה נקט רש"י דכל א' מהמינין

דהיא מקודשת מה"ת, אע"פ שבמקום הקידושין אין בו ש"פ, וא"כ נראה לכאורה שיטת הרמב"ם דלא אזלינן בתר מקומו, התם הטעם כמש"כ הרא"ש כיון דאי אית אורחא להתם שויא לה פרוטה - דסברא זו היא לענין שוויית, דמאחר שיכולה לקבל ש"פ מתמרה זו ע"י שתלך למדי, מיחשב ש"פ.

וכן הסברא שכתב הר"ן שם, דמקודשת מדאורייתא דהוי כאומרת לדידי שוה לי, דסברא זו היא ג"כ לענין שוויית דוקא.

אבל בענינינו לענין שם לוויי, לכו"ע תלוי בהמקום, וכמו שמצינו להדיא בשאר מקומות, לענין שם, דתלוי בהמקום.

והוא לענין כתיבת שם המגרש בגט, דאיתא בשו"ע הל' גיטין (סי' קכ"ט סי"ג) וז"ל: אם כתב שם שיש לו במקום אחר, וכתב וכל שום, בשביל מקום כתיבה ונתינה, בטל, עכ"ל, וידוע הכלל בהל' גיטין דהלשון בטל היינו שגם מדאורייתא אינו גט, וכמש"כ שם בב"ש (סקכ"ג).

וכן מצינו בשמות כלים וחפצים, והוא בגמ' ב"ק ר"פ המניח, באתרא דכדא לא קרו חבית, וכן נקט בפשיטות בספר כפ"ת בסוכה (ל"ד ע"א ד"ה פתורתא) לענין פתורא ופתורתא, וכן בשו"ע חו"מ (סי' ר"כ ס"ד, וברמ"א ס"ח).

וא"כ ה"נ הוא לגבי שם לוויי, דתלוי בהמקום.

ובנידו"ד, כיון דהעכו"ם שאין קוראים ללולב זה דערי לולב אינם במקומינו, ובמקומינו בשוק הלולבים נקרא כן, הרי אין להקדש אלא מקומה ושעתה, ויש לו שם לוויי.

ז. דאולי השם לוויי דאילן הדערי נתחדש אחר מתן תורה, ואיתא בגמ' מימרא דאביי [ומשמעות תוס' בובחים (כ"ב רע"ב) דגם רבא מודה לזה] דאם הדבר לא הי' לו שם לוויי לפני מ"ת אין שם לוויי פוסל בו, וא"כ ה"נ הוא בלולב הדערי, דאם השם לוויי

משא"כ אצל עכו"ם, אין שום סיבה שיהי' למים אלו שם מיוחד, ולכן אין מתחשבים בזה עם עכו"ם.

אבל בדערי ששם זה הוא מחמת המין במשפחות התמרים, דבר הבא בטבע הבריאה, דבזה הלא שוים ישראל ועכו"ם, ולכן אפשר ששפיר יש להתחשב עם עכו"ם, ואם הם אינם קוראים לזה דערי לא יהי' נחשב לשם לוויי.

אבל י"ל לאידך גיסא, דשפיר דומה דערי לולב למים שאובין, דטעמא מאי אין העכו"ם קורין דערי, ה"ה משום דתשמישן בלולב הוא לכבוד הבית, שהוא תשמיש קל ופחות הערך, וממילא אין נפק"מ בין דערי ללולב אחר.

משא"כ בני' דתשמישן בלולב הוא למצוה, ומהדרים בכל מיני הידור, ובזה יש חילוק בין דערי לסתם לולב, שפיר הוי שם לוויי.

עוד סברא י"ל בענינינו דאין מתחשבין עם עכו"ם, דהנה קביעות שם על איזה דבר, עיקרו הוא במכירתו בשוק, וכדאיתא בגמ' כ"פ (סוכה ל"ד ע"א נפק"מ למו"מ), והמכירה בשוק אצל בני' הוא חשוב הרבה באין ערוך להמכירה בשוק אצל עכו"ם, שמחיר לולב אצלם הוא פרוטות אחדות, ואצלינו המחיר הוא כ"פ ככה.

ולכן מתחשבין בהשוק של בני', ומכיון דאצל בני' נקרא בשם דערי הרי זה שם לוויי.

והנה, גם אם ננקוט דבנידו"ד יש להתחשב עם העכו"ם, לא יועיל זה להסיר השם לוויי מהדערי לולב, דמאחר שהעכו"ם ההם דרים במדינותיהם, לא במקומינו, הרי כללא הוא דאין להקדש אלא מקומה ושעתה (ערכין כ"ד ע"א).

ולאו דוקא בהקדש, וכמש"כ הראשונים בקידושין (י"ב ע"א) בסוגיא דקידשה בתמרה וכו', דאפי' ידעינן דהוא שוה פרוטה במדי אינם קידושין מדאורייתא, דאין לממון אלא מקומן ושעתן, עיי"ש ברא"ש ובר"ן.

ואפי' לדעת הרמב"ם המובא ברא"ש שם

מצראה, משום דסברא הוא, שפרש"י שמאחר שמקומו פנוי הוא משבח ומצליח, וממילא מסתבר שגם קודם מ"ת הי' כן אע"פ שאין רא"י.

ועפי"ז, כ"ש בהלולב דערי שהשינוי הוא בעיקר גידולו, ודאי נקטינן דהי' לו שם לוויי לפני מ"ת.

ואע"פ שאפשר שלפני מ"ת הי' לו שם אחר, לא דערי, ונמצא דהשם לוויי דערי לא הי' לפני מ"ת, מ"מ פשוט דמאחר שהי' לו איזה שם לוויי לפני מ"ת, הרי כשניתנה תורה לא היתה כוונת התורה עליו, וכדהוכיח כן בתפא"י בפרה (פי"א בבוועז אות כ'), ונמצא דהלולב דערי הי' לו שם לוויי לפני מ"ת, ונפסל בשם לוויי.

ח. ע"פ סברת התה"ד הנזכר לעיל (אות ה') דטעם הפסול דשם לוויי הוא משום שהוא טפל להאחר או להאחרים שבאותו המין שאין להם שם לוויי, ומחמת סברא זו מכשיר שם אם כולם יש להם שם לוויי, עיין מה שכתבנו בזה (שם).

וע"פ סברא זו י"ל דבלולב דערי הגם שיש לו שם לוויי הוא כשר למצוה, משום דבלולב דערי א"א לומר דהוא טפל לגבי שאר לולבים, דאדרבה הרי הוא מרובה במעלות לגבי שאר לולבים, ומאחר דלא שייך בו הסברא דטפל לא יפסול בו שם לוויי.

אבל באמת זה אינו, דהנה לכאורה יוקשה בכמה דברים שאינם טפלים לגבי האחרים, כגון מי כיוור שהם מים קדושים וודאי הם חשובים מסתם מים, וכן הדס מצראה לפי הא' דרש"י שגדל על המצר הרי הוא משובח משאר הדסים כמ"ש רש"י שם, והרי הם היפוך טפלים ומ"מ פסולים משום שם לוויי.

ועוד קשה, דמדברי התה"ד יוצא דהחסרון דשם לוויי אין זה גוף הדין כלל, אלא גוף הדין הוא 'טפל', והשם לוויי הוא רק אבן הבוחן ע"ז שהוא טפל – דאמרינן דזה שיש לו שם לוויי ואין לו שם העיקרי גרידא מסתבר

נתחדש לו אחר מ"ת לא יפסל הלולב דערי משום שם לוויי.

אבל באמת אינו, דהנה מימרא דאביי הנ"ל נזכר בגמ' בב' מקומות, בסוכה (י"ג) לענין מררייתא דאגמא, ובחולין (ס"ב ע"ב) לענין כופשני צוצייני, והוא משום דבשני דברים אלו אין לנו שום סברא לומר שהי' להם השם לוויי לפני מ"ת, מררייתא דאגמא הוא מרור הגדל באגם, ולא נזכר שיש בהם איזה מעלה או חסרון לגבי שאר מרור, ולכן אין לנו סברא לומר דגם קודם מ"ת קראוהו בשם מיוחד.

וכן כופייני צוצייני, פרש"י שם, תורים הבאים ממקום שנקרא ציציני, וג"כ לא נזכר שם שהם שונים באיזה דבר משאר תורים, ולכן יש לנקוט שלא הי' שם זה קודם מ"ת, וכמו במררייתא דאגמא.

אבל כשיש סברא שהי' השם לוויי מלפני מ"ת, אע"פ שאין אנו יודעים כן בבירור, נקטינן שהי' גם לפני מ"ת.

והרא"י ממה דאיתא בגמ' בסוכה (ל"ג ע"א) בהדס מצראה, וברף ל"ד (ע"א) לענין חילפא גילא שהיא ערבה שיש לה שם לוויי, ומקשה בגמ' שיפסלו מטעם שם לוויי, ולא שקר"ט בגמ' כלל דאולי לא היו שמות אלו לפני מ"ת, והיינו ע"כ משום שיש שינוי בגידולם, וזה הלא ודאי שהי' קודם מ"ת, ולכן נקטינן דגם השם לוויי שלהם הי' קודם מ"ת.

והשינוי בחילפא גילא הוא כפרש"י שם, דשאר ערבה פיה חלק, וזו פיה דומה למגל.

והדס מצראה, דהוא הדס הבאה ממצרים [לפי' הב' ברש"י שם] ששונה משאר הדסים בזה דקיימי שבעה שבעה בחד קינא, כדאיתא בגמ' שם.

וגם לפי' הא' ברש"י שם דהדס מצראה הוא שגדל על המיצר, שלפי' זה אין שינוי בצורת גידול ההדס דנימא שהי' כן מששת ימ"ב, מ"מ נקטינן דגם לפני מ"ת היו נוטעין הדסים על המיצר והיו קוראין לה הדס

שיסור השם דערי ממנו, והאפשרות לזה הוא לכאורה בא' מב' אופנים, א' שהעולם יחדלו מלקרותו בשם זה, ב' שיסולקו שאר הלולבים משוק הלולבים, ויש לשער שבמשך השנים יהי' כך, ועיי' יהי' הדערי לולב הלולב היחידי בשוק הלולבים, וממילא יהי' נקרא סתם בשם לולב, ויהי' כשר, ובתכלית ההידור.

אמנם ב' אופנים אלו הלא אין בידינו להביאם לידי מציאות.

ועלה בדעתי דאולי יש אופן להכשירם, ובהקדם סברא אחת, והוא דשם של איזה דבר תלוי בהמקנה ולא בהקונה.

והנה ודאי בשם כזה דמיירי בי' בגמ' ב"ק (ס"ו ע"ב) משכא ואברזין לא שייך ספק זה, דשמות אלו הרי תלויים בהשתמשות שמשמשין בהעור, ודאי שאין הלוקח משועבד להשתמש בהעור באותו האופן שהמוכר השתמש בו, וגם המוכר עצמו או הלוקח עצמו יכול לשנות דעתו בנוגע להשתמשות, ובזה ישתנה ג"כ השם של העור.

אבל בנידו"ד דהשם דערי הוא על שם הגידול, י"ל דשם זה תלוי בבעל השדה שאצלו גדלים לולבים אלו, והלוקח לא יוכל לשנות השם מכמו שהי' אצל המוכר, שהרי הגידול אינו משתנה אצל הלוקח, והשני שהוא הלוקח אין לו רק מה שמכר לו הראשון שהוא בעל השדה.

ואם נסכים לסברא זו, אז עצה היעוצה בזה יהי' שהרבנים המשגיחים על כשרות הלולבים יזהירו וישגיחו שבשעת מכירת הלולבים מבעלי השדות להסוחרים הראשיים לא יזכר ולא יפקד השם דערי, ולא שום שם מיוחד אחר כמוכבן, ואז נימא דאם אח"כ בשעת מכירת הלולבים בחניות לקונים הפרטיים יקראו הלולבים בשם דערי כרגילותם, לא נתחשב בזה, ונימא דכיון דקריאת שם זה הלא הוא ע"ש הגידול, ומאחר שאצל בעלי השדות שאצלו גדלו לולבים אלו

הוא משום שהוא טפל, ונמצא דעיקר הדין דטפל לא נזכר בשום מקום ומה שזכר בכ"מ שם לוויי הוא רק בחינה על גוף הדין, וזהו היפך הפשוט כמובן.

ולכן צ"ל דכוונת התה"ד הוא להיפך, דודאי הדין דשם לוויי הוא כפשוטו 'שם לוויי', וסברת התה"ד דטפל הוא מכח השם לוויי – שהשם לוויי הוא העושה את הדבר לטפל, הגם שמצד עצמו אינו טפל, ולכן ל"ק קושיא הנ"ל ממי כיוור ומהדס מצראה שאינם טפלים, והיינו משום שהגם שמצד עצמם אינם טפלים מ"מ נחשבים טפלים מכח הדין דשם לוויי.

ורק אופן א' יש שהשם לוויי אינו יכול לעשות הדבר לטפל, והוא הציור דמיירי בי' התה"ד שכולם במין ההוא יש להם שם לוויי, דנמצא שכולם הם טפלים – טפלים זה לזה, וממילא הרי אינם טפלים.

אבל הלולב דערי הרי הוא ככל הדברים שיש להם שם לוויי שנחשבים טפלים לגבי האחרים שאין להם שם לוויי, והכי נמי הכא הלולב דערי נחשב טפל לגבי שאר הלולבים שאין להם שם לוויי, וממילא הוא פסול מהדין דשם לוויי.

העולה מכל הנ"ל דזה שקורין לולב זה בשם דערי לולב הוא שם לוויי, ומחמת זה אינו בכלל כפ"ת דקרא ואין יוצאין בו י"ח מצוה כלל, לא ביום א' שהוא מה"ת ולא בשאר הימים שהחויב הוא מדרבנן.

וגרע מפסולין, דבפסולין שיטת הרמב"ם, ומובא בשו"ע (סי' תרמ"ט ס"ה), דפסולי ראשון נוטלין בשני, ועוד יש קולא בפסולין, דישנם פסולין שיוצאין בהם בשעת הדחק כמש"כ בשו"ע (סי' תרמ"ט ס"ו), ועיי"ש במג"א (סקכ"ד וסקכ"ח).

ולא עוד, אלא שגם אסור ללקחו, דכיון שאינו בכלל לולב הוי כמו פריש ורימון דמבואר בשו"ע (סתרנ"א סי"ג) דאין ללקחו.

והנה מובן שכשרות הלולב תלוי בזה

זה נכלל בכפות תמרים ומשום שהי' לו שם לוויי, מי החזירו להקרא אח"כ כשנפקע ממנו השם לוויי, וכי הי' מ"ת עוה"פ לאחר שנפקע ממנו השם לוויי שיוכלל אז בהקרא אתמהה, וממילא פשוט לכאורה דאזלינן בתר שעת מ"ת שהי' לו שם לוויי ופסול, ולא מהני כלום זה שאח"כ נפקע ממנו השם לוויי והוא פסול כמו שהי' מקודם כשעדיין הי' לו שם לוויי.

אמנם נראה דבאמת שפיר מהני הפקעת השם לוויי ממנו שיחזור ויוכלל בהקרא, וביאור הדבר הוא בהקדם מה שיש להקשות בדין הברכה שמברכין על ראיית מלך, דעל מלכי ישראל מברכין ברוך שחלק מכבודו ליראיו, ועל מלכי אומה"ע מברכין שנתן מכבודו לכו"ד, דאי' במג"א (סרכ"ד סק"ה) בשם הרדב"ז דהשלטונים שאין עול מלך עליהם וכו' ודן והורג במשפט מברך עליהם, והובאו דבריו באחרונים באין חולק, וקשה דהרי הברכה נתקנה על ראיית מלך כדאי' בגמ' ובשו"ע שם, ושלטון הלא אינו מלך כדמוכח מלשון המג"א שאין עול מלך עליהם, הרי שהמשרה דשלטון פחותה מהמשרה דמלכות, וכן מבואר מלשון רש"י בפרשת האזינו (ל"ב, מ"ז) שהיו שלטונים ומלכים מתאווים לידבק בזרעו והוא מהספרי שם, וכן ברמב"ן ואוה"ח הק' בפרשת וישב (ל"ז, ח'), הרי דמלך לחוד ושלטון לחוד, וא"כ קשה מנ"ל דמברכין גם על שלטונים, והגם דבנוסח הברכה לא נזכר מלך, מ"מ מבואר מלשון הברכה דמיירי במלך שהרי נוסח הברכה הוא שחלק מכבודו ליראיו או שנתן מכבודו לכו"ד, וכבוד הקב"ה הלא הוא כבוד מלכותו ית' כמורגל בכמה פסוקים ובדברי חז"ל שהקב"ה נקרא מלך הכבוד כמ"ש ויבוא מלך הכבוד, כבוד מלכותך יאמרו, כבוד הדר מלכותו, והכוונה בהברכה הוא לומר שהכבוד שיש לו להכו"ד בא לו מהקב"ה שחלק לו או שנתן לו מכבוד מלכותו כביכול, הרי דמיירי בכו"ד שהוא מלך ויש לו כבוד מלכות ומברכים הקב"ה שנתן לו זה, וא"כ קשה מנ"ל

אין שם כזה, הרי קריאת שם זה הוא בטעות, וממילא אינו שם לוויי, והלולבים כשרים לצאת בהם י"ח מצוה.

והנה יש לשדות נרגא בעצה זו, והוא שנאמר דגם אם יסולק השם דערי מהלולב באיזה אופן שהוא, וגם אם נסכים שהשם לוויי תלוי בהמקנה, לא יועיל זה להכשיר הלולב, וראי' מהא דאיתא בגמ' סוכה (י"ג) דמררייתא דאגמא כשר למרור אע"ג שיש לו שם לוויי, והטעם הוא משום דבשעת מתן תורה לא הי' לו שם לוויי, הרי דבענין שם לוויי אזלינן בתר שעת מ"ת, וממילא הי' להיפך בנידוד' דבהלולב דערי שהי' לו שם לוויי בשעת מ"ת [כמבואר לעיל אות ז'] וממילא יהי' הדין דפסול גם אם לאחר זמן יסולק ממנו השם דערי, משום דאזלינן בתר שעת מ"ת.

אבל לאחר העיון נראה דאין ראי' מגמ' הנ"ל לנידוד', והוא משום דעיקר הסברא דכל דבר שיש לו שם לוויי אינו בכלל הקרא הוא כמו שפרש"י בסוכה (י"ג ד"ה כל שנשתנה שמו - מובא לעיל אות א') מדלא הזכיר הכתוב השם לוויי, ומובן שפיר הגמ' הנ"ל גבי מררייתא דאגמא דיוצאין בו י"ח מרור גם עתה שיש לו שם לוויי, משום דבשם לוויי זה אין ראי' שאינו בכלל מרור מדלא הזכירו הכתוב, שהרי בשעת מ"ת עדיין לא הי' לו שם לוויי ולא הי' שייך להזכירו, ומובן שפיר שבדבר שנתחדש בו השם לוויי אחר מ"ת כשר, ולכן מכשרינן במררייתא דאגמא.

ועפ"ז מובן דמזה דבמררייתא דאגמא אזלינן בתר שעת מ"ת אין ראי' דאזלינן בתר שעת מ"ת בנידוד' דלולב דערי דמיירי להיפך - שבשעת מ"ת הי' לו שם לוויי ולאחר זמן אזיל מיני' השם לוויי, דבאופן זה ל"ש סברא הנ"ל, שהרי אדרבה בשעת מ"ת הרי הי' לו שם לוויי.

אלא דאע"פ דאין ראי' ממררייתא דאגמא, מ"מ נראה דהסברא עצמה נותנת דאזלינן בתר שעת מ"ת, דמאחר שבשעת מ"ת לא הי' לולב

בפשטות דעיקר כוונת הקרא הוא על גוף הדבר – לא על שמו, ולדוגמא במצות ד' מינים שאם המציאות ה' שלאיזה סיבה לא נקבע להם שם ואין להם שם כלל, הרי ודאי דאעפ"כ ה' התורה בוחר בהם לקיום המצוה, והיינו משום דכוונת התורה הוא לגוף הדבר – לא לשמו של הדבר, וזה שמצינו בכמה מקומות ששם לוויי פוסל הוא כעין תנאי, דהיינו דאעפ"כ שבעיקר ענינו – שהוא גוף הדבר – הוא בכלל הקרא, מ"מ אם יש לו שם לוויי זה גורם להפקיעו מן הקרא.

ומעתה מובן בענינינו בלולב דערי שנפקע השם לוויי ממנו שהוא כשר למצוה, דמאחר שמצד גוף הלולב הוא בכלל הקרא דכפ"ת שהרי הוא גדל באילן תמרים, אלא שהשם לוויי שלו הפקיעו מהקרא, ולכן כשנסתלק ממנו השם לוויי נפקעה ההפקעה והדרא לקמייתא דהוא בכלל הקרא, ושפיר יוצאין בו י"ח מצוה, והוא ע"ד שמצינו בשאר מקומות שהסרת המונע לא נחשב כמעשה, הכא נמי סילוק שם הלוויי ממנו הוא הסרת המונע וממילא הוא בכלל הקרא.

להפוסקים דמברכין גם על שלטונים שהם פחותים ממלך כנ"ל.

וצ"ל דס"ל להפוסקים מסברא דכוונת חכמים בתיקון ברכה זו הי' על מי שיש לו כח מלכות אע"פ שאינו מלך, דהשלטון שמברכים עליו מיירי כשיש לו כח מלכות כמ"ש במג"א שם שאין עליו עול מלך ודן והורג במשפט.

והוא כעין מה שהבאנו לעיל (אות ד') מגמ' ב"ב (ל' ע"א) במי שמכר נכסי דבר סיסין, דאמרינן מסברא דכוונתו הי' רק לאותן השדות שקנאן מבר סיסין, אבל השדות שלא קנאן מבר סיסין אע"פ שנקראין כן לא הי' כוונתו למוכרן, ועד"ז בברכה שנתקנה על ראיית מלך ס"ל להפוסקים מסברא דנתקנה גם על שלטון אע"פ שאין לו שם מלך.

ומעתה נימא דעל הכלל כולו יצא, בכל המקומות ששם לוויי פוסל בהן – הרי דמקפידים על השם, [ובסימני עופות טהורים מצינו הדגשה מיוחדת על השם, עיין חולין ס"ג (רע"א) וברש"י פרשת שמיני (י"א, כ"א) ובפרשת ראה (י"ד, י"ג)], מ"מ מסתבר

התורה מבטיחה שלא יאונה שום נזק רוחני כשהולך לקרב יהודי אחר

מעשה שנפגש הבית ישראל ז"ל עם אחד האדמו"רים והלה אמר לפניו פירוש בפסוק "אמור אל הכהנים... (ובפירוש) "להזהיר גדולים על הקטנים)". "לנפש לא יטמא בעמיו" – "בעמיו" לשון גזלים עוממות, כלומר, כשהגדולים מתעסקים עם הקטנים, הנפשות הנמוכות, הגזלים העוממות, יזהרו שלא יטמאו ויתקלקלו ח"ו כתוצאה מן המגע עמהם.

התרעם ה"בית ישראל" והגיב על אתר: "אין זה נכון, המשמעות של "להזהיר גדולים על הקטנים" היא להיפך, היא חיובית, שהגדולים חייבים לטפל בקטנים ולהשגיח עליהם. ואילו את הסיפא יש להבין כהבטחה, שהתורה"ק מבטיחה לגדולים, שאף כי יבואו במגע עם הגזלים העוממות, לא יאונה להם כל פגם ונזק רוחני ח"ו. זאת ולא אחרת כוונת הכתוב "לנפש לא יטמא בעמיו".

(פאר ישראל ח"ג עמ' קסז)

הרב נפתלי הירצקא פרנקל

חבר הבר"צ העדה החרדית
רב ד"חוג חתם סופר" בעיה"ק ירושלים תובב"א
בעמח"ס שו"ת "אמרי בינה"

בענין הנ"ל

ונראה כן גם דברי הריטב"א בסוכה שם דלמסקנא אין שם לווי פוסל בהדס מדלא כתוב בתורה שם הדס סתם, וכן בערבה אינו פוסל שם לווי מדלא כתוב ערבה סתם אלא ערבי נחל (סוכה ל"ד ע"א), וז"ל הריטב"א דכי קפדינן אשם לווי, היינו היכא דאפקי' רחמנא בשם פרטי, כגון אזור ומרור וכיו"ב, אבל הכא כל היכא דהוי עץ עבות או שהערבה ממין הגדל על הנחל סגי דהלכך אפקי' רחמנא בשם כלל עכ"ל ובהגהות שם כ' דכ"כ הרא"ה.

שו"ר שגם מאכ"ת הביא דברי הריטב"א ומפרש בו כוונה אחרת, אבל לענ"ד דברי התוס' והריטב"א בכוונה אחת מדלא כתוב להדיא הדס בקרא לא שייך לפסול משום שם לווי. וכמו כן נאמר אנן לגבי לולב, מדלא כתיב לולב בקרא לא שייך לפסול משום שם לווי. וכן נראה בתשובת הרמ"א סי' קי"ז, שהקשה מ"ש אתרוג המורכב דפסול והדס מצראה דכשר, ור"ל דאתרוג המורכב פסול דלא נקרא אתרוג הלא הדס מצראה נקרא בשם לווי ואפ"ה כשר, ותירץ הרמ"א וז"ל דבמורכב לא נקרא אתרוג, אלא נקרא עץ הדר, אבל בהדס בעבות תליא רחמנא, ור"ל בד' מינים אין השם גרידא גורם לפסול, דלא כתוב בתורה שם הפרי, אבל אתרוג המורכב לא נקרא אתרוג משום דהפרי אינו פרי הדר ואין המורכב פרי הדר, אבל הדס מצראה הם עבות כמו כל הדסים.

וכן נלע"ד לפרש דברי המג"א סי' תרמ"ח סוף ס"ק כ"ג דלאחר שכ' טעמים למה אתרוג המורכב פסול, כתב בסוף דבריו, וז"ל: ולי נראה דפסול משום דלא מקרי אתרוג "כלל" ועי' תוס' ריש דף ל"ג עכ"ל. ור"ל דהמורכב לא מקרי אתרוג כלל, וכנ"ל דאין זה פרי הדר,

בס"ד. ט"ו מנחם אב תשע"ג

למע"ג הגאון הצדיק שמו מפאריס רבי ברוך ארי' הלוי פישער שליט"א

אב"ד קהל לב הארי בברוקלין, נ.י.

מכתבו היקר קבלתי, וכן יצא בבירור הלכה אודות לולבי דרעי אם יש בו חשש שם לווי, דאחר החקירה נתברר למעכ"ת דהשם "דרעו" הוא שם זן (משפחה) בהמין הכללי דתמרים, ומברר בבקיות גדולה המקומות בש"ס ובפוסקים שפסלו הרבה דברים משום שם לווי, ומעכ"ת מעורר שגם בלולבי דרעי יש חשש כזה, ויש להוסיף על המקומות שחשב ואזיל גם דברי המג"א סי' תע"ג ס"ק ט"ז שפוסל כל הירקות למרור מלבד החמשה מינים משום חשש של לווי.

ולגופו של ענין בתחילת עיוני הי' קשה לי אי בכלל שייך לפסול לולב משום שם לווי, דאטו לולב כתוב בתורה, דכל המקומות שפסלו חז"ל משום שם לווי איירי שכתוב בתורה שם החפץ להדיא, כגון אזור (בסוכה י"ג ע"א) או מים ולא מי כיוור לרחיצת הקרב והכרעיים (בזבחים כ"ב ע"א) וכן לענין שריפת בהמה עם שם לווי בעיר הנידחת סנהדרין קי"ב ע"ב, וכו', אבל שם לולב דלא כתוב בתורה, מנ"ל לפסול משום שם לווי.

ובאמת זהו קושיית תוס' בסוכה ריש ל"ג ע"א בס"ד בגמרא שם לפסול הדס מצראה משום שם לווי, והקשו התוס' מאי ס"ד למפסלי' הדס משום שם לווי מידי הדס כתיב בקרא, והניחו בצ"ע. ונראה דזהו אליבא דאמת הטעם למסקנת הגמרא דהדס מצראה אינו פסול משום שם לווי דמידי הדס כתוב בקרא, אלא התוס' הקשו איך הי' אפי' הו"א לפסול משום שם לווי.

בלולב דרעי אין חשש משום שם לווי, דכתב דאתרוג קרפאו כיון דאין השינוי הרבה לא נפסל משום שם לווי, וא"כ כש"כ לולב דרעי, דיש הרבה לולבין שאינם מזן דרעי, ונראים ממש כמו מזן דרעי אין לפסול משום שם לווי.

ומש"כ מעכ"ת עצה שלא לקרותו בשם דרעי, אני מסתפק בדבר שפסול משום שם לווי אי מהני זה, ובפרט למה דאיתא בסוכה י"ג ע"א שהשם לווי תלוי איך קראו בזמן מתן תורה.

נ.ב. אגב, י"ל הטעם דס"ל לרש"י חולין ק"ה ע"ב דמים שהיס"ב נדחו מתורת מים, וכתב הפרמ"ג סי' ק"ס א"א סק"ח דגם שנצטננו אח"כ אסור ליטול בהם ידיים, וכ"כ בחי' ח"ס בחולין שם, וכתבתי בשו"ת אמרי בינה סי' צ"ט איך הדין לענין מקוה, וי"ל בטעם של רש"י משום שם לווי דומיא דמים ולא מי כיוור.

והנלע"ד כתבתי והשי"ת יצילנו משגיאות ויאר עינינו בתוה"ק.

דידו המכבדו ומוקירו
נפתלי הירצקא פרנקל

ומציינ עי' תוס' ריש ל"ג, ור"ל דהלא התוס' כתבו דבהדס א"צ שיקרא הדס דשם לוי כשר, על זה מקדים המג"א לכתוב דמורכב שאני דלא מקרי אתרוג כלל ואין הפסול משום שם לווי, דבשם לווי הפרי עדיין כעין אותו פרי, משא"כ המורכב אינו נקרא אתרוג כלל.

והמחה"ש מפרש דברי המג"א דהפסול באתרוג המורכב משום שם לווי, והתוס' הקשו מאי ס"ד לפסול משום שם לווי, כוונת המג"א ליישב קושית התוס', והמהר"ם שיק חאו"ח סי' שכ"ו ד"ה ועכשיו, הולך בעקבות המחזה"ש, ולא זכיתי להבין דבריהם הק', הלא קושית התוס' הוא אמת גם למסקנת הגמ' כמו שכ' בשם הריטב"א והרא"ה, ועוד דכל הענין שכ' במחה"ש אין בו רמז במג"א.

וכיון דמהראשונים הנ"ל נראה להדיא דבד' מינים לא שייך לאסור משום שם לווי, והאחרונים שפסלן משום שם לווי לא הביאו דברי הראשונים הנ"ל א"כ הלכה כראשונים.

וראיתי בשו"ת חלקת יואב סי' ל"ב ענף ו' שדן אי יוצאים באתרוג קארפו דיש לו שם לווי, ולא הזכיר מכל הנ"ל, אבל גם לפי דבריו

הרב ברוך ארי' הלוי פישער

אב"ד דקהל לב הארי
ברוקלין נ.י. יע"א

תגובה על הנ"ל

רע"א בסוכה י"ג ע"א בהא דרוצה הגמ' לפסול מררייתא דאגמא משום שם לווי, והק' הגרע"א דאטו מרור כתיב בקרא וקושיא זו היא ע"ד קושיית התוס' בדף ל"ג גבי הדס ומצראה אטו הדס כתיב בקרא, והקשה הגרע"א דאמאי לא הקדימו התוס' להקשות כן כאן גבי מררייתא דאגמא אטו מרור כתיב בקרא, ע"כ דברי הגרע"א.

וראי' מקושייתו להנ"ל דסברת התוס' אינה סברת הגמ', דאי הי' ס"ל להגרע"א דסברת התוס' הוא סברת הגמ' לא הוי ל' להקשות

ב"ה. כ"ג מנ"א תשע"ג לפ"ק פה ברוקלין יע"א

לכבוד הגאון הגדול ר' נפתלי פרענקל שליט"א, חבר הבי"ד דעדה החרדית בירושלים עיה"ה תובכ"א.

תשובתו קבלתי ותשוח"ח לו, איני רוצה להטריח על הדר"ג שליט"א ורצייתי רק להעיר במה שרצה הדר"ג לפרש כוונת קושיית התוס' בסוכה ל"ג ע"א ד"ה ואימא ה"נ שהוא באמת סברת הגמ' דעץ עבות אמר רחמנא מ"מ, דלא משמע מהמפרשים דנקטו פי' זה, והוא בחי'

מ"מ אינה סברת התוס' דאטו הדס כתיב בקרא. וכן משמע מעוד אחרונים, מתשובת הבית מאיר המובא בחלקת יואב שמביא הדר"ג שליט"א בתשובתו, וכן משו"ת הצ"צ או"ח סי' ס"ד אות ב' ושם משמע ג"כ דא"ו סברת הריטב"א, וכן מחיו"ד סי' ס"א אות ג'.
מוקירו ומכבדו כערכו הרם,
ברוך ארי' הלוי פישער

קושייתו על התוס', ומה גם דכל הקושיא על התוס' אינה רק קושיא של קדימה, דאמאי לא הקדימו להקשות גבי מריתא דאגמא, עדיפא הו"ל להקשות והוא יש סתירה בדברי הגמ', דבהדס כשר שם לוויי משום דלא כתיב הדס בקרא, ובמריתא דאגמא רוצה הגמ' לפסול אע"ג דלא כתיב מרור בקרא, ומוכח להדיא מדברי הגרע"א כנ"ל דסברת הגמ' דעץ עבות

הרב נפתלי הירצקא פרנקל

חבר הבר"צ העדה החרדית
רב ד"חוג חתם סופר" בעיה"ק ירושלים תובב"א
בעמח"ס שו"ת "אמרי בינה"

תשובה על הנ"ל

ראי' מדברי רעק"א שאם לא כתוב שם המין בתורה אינו פוסל שם לוויי

לא כתיב שם המין בתורה לא שייך לפסול משום שם לוויי. אלא דקשיא לי' ממרור. ושאר הספרים שציינ עליהם מעכ"ת אינם נמצאים עתה במחצתי כדי לעיין בהם.

אגב אולי אפשר לתרץ קושיית רעק"א דלא יהא קשיא הלכתא אהלכתא, דאיך בהדס אמרי' כיון דלא כתיב הדס בתורה אמרינן דשם לוויי כשר, ובמרור אמרי' דשם לוויי פסול, וי"ל עפ"י מש"כ המג"א סי' תע"ג סקט"ו דהגמרא סוכה י"ג ע"א לא ס"ל כפירוש רש"י עה"ת הנ"ל דשם מרור אינו שם ירק, אלא הגמרא ס"ל דמרור הוא שם ירק, וכיון דכתיב בתורה שם הירק על כן שם לוויי פסול, והא דתמכא וחזרת כשרים, י"ל דהי' ידוע לחכמים דבלשון הק' כולן נקראים מרור, או למסקנת הגמרא שם בשעת מתן תורה הי' נקראים מרור בלא שם לוויי ע"כ כשרים. והנני מסיים בברכת גמר חתימה טובה וי"ר שיתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה.

אוה"נ המאחלו כ"ט ברו"ג
נפתלי ה' פרנקל

צום גדלי' תשע"ד

שנה טובה ומתוקה למע"כ הגה"צ המפורסם רבי ברוך ארי' הלוי פישער שליט"א.

קבלתי אגרות השניות, ואבא בקצרה לבאר דברי רעק"א בדו"ח על גמרא סוכה י"ג ע"א דפוסל מרור עם שם לוויי, וז"ל תימא מידי שם עצם כתיב בקרא, והרי אפי' בתמכא וחזרת יוצאים כיון דממירא, ולמה נגרע מריתא דאגמא עכ"ל, ור"ל כיון דלא כתיב שם הירק בתורה, דמרורים דכתיב, הכוונה שיהי' מר, כמש"כ רש"י עה"ת שמות י"ב ח, א"כ כמו הדס עם שם לוויי כשר למסקנא בסוכה ל"ג ע"א, כיון דלא כתיב הדס, כמו כן כשר גם מרור עם שם לוויי, וקשיא זו קשה מהלכתא אהלכתא, ואח"כ הוסיף רעק"א להקשות עוד יותר (בד"ה חדש), דלקמן ל"ג הקשו התוס' איך הי' אפי' ס"ד דש"ס לפסול שם לוויי בהדס מצראה דאטו הדס כתיב, וכש"כ הו"ל לאקדומי להקשות הכא במרור, דאיך זה קושיא רק אס"ד אלא גם למסקנא ס"ל במרור דשם לוויי פסול, וזהו קושיא עצומה, עכ"פ ס"ל בפשיטות דאם

הרב מנחם מאיר ווייסמאנדל

אב"ד דקהל תורת חמ"ד
נייטרא – מאנסי

בענין הנ"ל

ליל א' חנוכה תשע"ד לפ"ק

פה מאנסי יע"א

שלמא רבה חינא וחסידא לרום מע"כ
מורי מחותני הגאון הגדול חסידא פרישא
מוהר"ר ברוך אריה הלוי פישער שליט"א
אב"ד לב האר"י ברוקלין יע"א

אחרי דרך מבוא השלום כיאות וכנכון

ראיתי דבריו הנחמדים שכתב לפקפק
בכשרותם של הלולבים הדערי, שנודע לו
אחרי המחקר שהשם "דערי" נובע מזה שהוא
זן מיוחד של אילני תמרים ולסוג זן הזה
קוראים החקלאים "דערי" (שמקור הזן הזה
מעיר דערי בכבל) ויש להם תכונות המיוחדות
שלהם, וגם חלק הלולבים של האילנות הם
מעולים שלמים ויפים למצוה, וע"כ נודע
הלולב אצלינו בשם הזה.

והנה דעת מעכ"ת שליט"א שיש לחשוש
בהם מטעם שם לוואי, וכמו שבכל מקום
אמרינן איזוב ולא איזוב כוחלית וכו', ה"נ
לולב ולא לולב דערי.

וכתב מעכ"ת שליט"א ששאני הם ממינים
שונים של אתרוגים או לולבים או הדסים
שמוסיפים או מקדימים להם שם, כמו יאנווער
או מרוקאנער אתרוג, או חזו"א אתרוג וכו',
שזה רק לידע מאיזהו פרדס ומאיזהו מקום הם
נובעים ומה תואר גידולם או מצב חזקתם לפי
המקובל עליו שאינם מורכבים, אבל אינו שם
לוואי של עצם האתרוג וההדס וכו', ברם
לולבי דערי קוראים להם מטעם שכל האילן
בעצמו הוא אילן דערי

אין השינויים רק מטעם שיש ארץ מגדלת וכו',
ובאמת הם גם זן אחר כאשר רואים בחוש
באתרוגים מפרדסים אחרים הם שונים לגמרי
זו מזו וכולם גדילים בא"י זה קרוב לזה, וגם
כששותלים אתרוגים ממדינה למדינה שלמרות
שנשתנו ממקום מ"מ לא מתהפכים לגמרי
לדמות גידולי מדינה זו שנשתלו, כיון שהם
סוגי זן של אתרוג שונים, וכן לענין הדסי צפת
והדסי אריזאנא, וכהנה רבות, מ"מ נכון הדבר
שכשזמזכירים השם הטפל אין זה שם הזן
שהרי יאנווער אתרוג שנשתל בא"י לא יזכירו
שהוא אלא לפרט מצבם כנ"ל, משא"כ
בגידולי דערי].

ומעכ"ת שליט"א צלל במים אדירים של
תורה להוכיח שטעם שם לוואי כשלעצמו
פוסל אפילו אין שום שינוי ניכר בפועל בגוף
הדבר, וגם כתב ששם לוואי הוא מה שהעולם
קוראים לשם הלוואי הזה, וכיון שמבואר
בגמרא (סוכה ל"ג - ול"ד) שולוא משמעות
הכתוב לענין הדס וערבה שגם שם לוויי כשר
היה פסול, וא"כ לענין לולב שאין משמעות
הזה הרי שם לוויי אצל לולב פוסל, ועוד לו
הוכחות מפוסקים ששם לוואי פוסל באתרוג
וא"כ כ"ש בלולב, וא"כ לולב הדערי שהכל
קורים לו בשם הזה פסול, ועוד ששמו העצם
הוא לולב, שתרגום מילת "כפות תמרים" היא
"לולב" והרי שם לולב הדערי כאומר "כפות
תמרים הדערי" והרי זה שם לוואי, ואם אמנם
לעתידי ביום מן הימים ישתקע השם הלוואי
של דערי ויקרא לו סתם לולב יתכשר הלולבי
דערי, עכת"ד.

האומנם שכונת העולם בהזכירם שם
הלולבים הללו הרי כונתם רק להשלימות

[והנכון שגם באתרוגים השונים למיניהם

"לולב הירדן" והם לא דוקא גדלו בארץ ירדן, אלא שהי' זן מיוחד שמקורו בירדן, ולולבי הזכר שבהם יותר יפים, כי חוץ ממה שסתם אילן הזכר נותן כוחו בהלולב, הי' זן הירדניים יותר יפים מלולבי זכרים אחרים, ולא עלה על שלחן אחד הפוסקים לפסול מטעם שם לוואי.

וחמור הימנו הי' לולב הקאנרי שדנו בהם הפוסקים שנים רבות אחרי פרשת לולבי הירדן, שמקורו מאילני תמרים באיי הקנאריים, ואילן הקאנארי עבה יותר בגזעו וגבוה יותר מסתם אילני תמרים, וצבע העלים שונה משאר תמרים, ויש לו יותר עלים והם צפופים ביותר וכשנתגדל עושה צל רחב, ושדרת לולבו גמושה יותר, ומוציא מעט פירות והם כה לא טעים עד כדי שיש פוסקים שס"ל שברכתו שהכל, ונטעו להו בעיקר לנוי ולצל במדינות החמות במקומות ציבוריים, ונשתלו ממדינות למדינות שונות, ובכשרות הלולב שלהם שהם לולב הקאנארי האריכו רבנן קששאי הלא הימה בספריהם, והרבה מהם נדפסו בספר ארבעת מינים השלם ובספרו לולב הקנרי, ורבו כמה רבו המתירים², ואף המחמירים אין אף אחד שיפסלו אותם מטעם שם לוואי, אלא שהם סוברים שזה לא מין תמר כלל.

(א) והטעם בזה לענ"ד, שאינו עולה על הדעת לומר שדיני התורה ישנתו בלשון אשר יקראו בנ"א בכל דור ודור, ויתחלף בין מהיתר לאיסור רק מלשון ושם הנובע מהתפתחות מחקר החקלאות, ונמצא שבזמן הבינוני של שינוי השם אשר ישנו לו בנ"א יהי' הדבר מוטל בספק עד שנדע אם כבר רוב בנ"א קוראים לו שם החדש והדברים ארוכים, ולא מצינו כיוצ"ב בכל דברי הפוסקים ובכל

בכשרותם ולמרות ששלימתם נובעת לא רק שהם זן המיוחד, אלא גם עושים פעולות בזמן גידולם על העץ להשביח הלולב כגון דילול הפירות שיש לה השפעה בעקיפין על הלולבים, ועושים מה שקוראים חנקן, ואשלגן, וזרחן, רק להשביח הלולבים, וכן קוצצים כל לולב בזמן שמבושל כל צרכו שלא יתגדל ביותר ויפרד בראשו, מ"מ עיקר הגורם מונח בהזן המיוחד שהרי כל מלאכות הנ"ל לא יועילו כ"כ לשארי הזנים, והגם כי הקונה לולבים אלו בכלל אינו מודע מכל הנ"ל ומהזן שהוא מיוחד, וכשמזכיר השם דער"י הרי כונתו להידור שבה¹, אבל מ"מ הואיל ומקור השם הינו על הזן הזה הרי דעת מעכ"ת שליט"א שזה נכלל בשם לוואי שניתן לו ע"י שגדל לא על סתם אילן תמרים, אלא אילן תמרים דערי, עכת"ד.

והנה נידון דידן דומה לנידון של לולבים הירדניים בשעתם, שהם מאילני תמר סרק זכרים שאינם מוצאים פירות כלל ולולביהם דומים ללובים הרגילים, דהתיר הח"ס בשופי (סוכה דל"ד ע"ב) לולב מאילן שאינו מוציא פירות והעיד שכן המנהג, ובעיקבותיו הלכו רוב הפוסקים האחרונים, והטעם שהתורה לא בעי יותר ממין כפות תמרים והם אותם המין, והצפנת פענח (הל' לולב פ"ז ה"א) חולק מטעם שבירושלמי נחלקו בה ר"ע ור"ט אי בעי מה אילן שמוציא פירות (ודלא כפי' הפני משה בהירושלמי שם) ובשו"ת בני ציון (סי' כ"א) העיד שגדולי א"י בחרו דייקא בלולבי ירדן שהם מחמת שלימות התיומת שבהם, וכ"כ הברכת חיים (סי' ה) והדברים ארוכים ואכמ"ל, והנה בודאי יהיבנא לי' להח"ס ולדעומיה שלא בעי אילן שמוציא פירות, אבל ת"ל שבשעתם רבות בשנים הי' נקראים בשם

1 ונתפשט בשוק למצוה ע"י סוחר לולבים לפני כמה שנים שבא לו לקנות לולבים בעיר התמרים טירת צבי וכשחזר לבני ברק עם חבילתו של לולבים מכר מיד כל הקופסא שבמקרה לא עירבו לו זנים שונים ביחד בקופסא, וע"כ חזר מיד לקנות עוד וביקש עוד ממה שנתנו יום לפני זה, ומבלי שירגישו המוכרים שיש עדיפות אמרו לו שכונתו ללובים מאילן דערי.

אמר, הני מרריתא סתמא שמיהו, והאי דקרי להו מרריתא דאגמא - משום דמשתכח באגמא, כלומר שבמרריתא דאגמא אין די שינוי במהות הדבר למרות שיש לו שם לוואי, ומסתמה ה' איזהו מעליותיות או חסרונות בהם, אלא שלא נשתנה מהותם כ"כ די לומר שזה אינו אותו מהות מרור שציוותה התורה, והכ"נ אילן תמרים הדער"י, ששם דערי ניתן להם מחמת שנודע דקות שינויים אצל החקלאים שהם זן מיוחד ולפי מדעם כנהוג בדברים כאילו, אבל זה אינו שינוי המהותי הראוי לשם לוואי, ואנחנו תפסנו את השם לולב הדער"י ללשון קצר ומשפט אחד לכל ההידורים שבהם,³ וקורים להם דער"י בשביל כשרות והידור המצוי בהם לרוב, וגם שהם טוב לכסכוס עלים ולא יפסלו ע"י הכסכוס עלים, ואמנם זה אינו שינוי מהותי שמחייב שם לוואי.

והיינו טעמא דנדרים (נ"ג ע"א) דתניא הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמן ואסור בשמן זית, ובבבל אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית, משום דנדר אהאי דקורים בזה המקום שמן סתם, והאי שם לוואי אית להו, (ירושלמי פ"ו ה"ח) דבנדרים

התורה כולה, ואין זה דרכי נועם, ולדבריו נמצאו עוד הרבה דברים תמוהים, ולמשל שיש כהיום סוגי דבש שמאכילים להדבורים מיני פרחים, או שהם גדילים מעצמם בין הדסי פרחים שונים ולהדבש יש קצת טעם משובח, וכי נאמר כיון שיש לו שם לוואי "דבש פרחים" יהי אסור דומה לדבש גזיון וצרעין בתמיה, ואין בידינו לחדש שם לוואי.

אלא כודאי שכל הכונה שאם יש שינוי מהותי בהמציות של החפצא של המצוה או האיסור, אשר בגללו יתחייב ליתן לה שם לוואי אזי ה"ל כירור שזה אינו אותו דבר אשר התורה דיבר בו, כי אין הדין של שם לוואי הלמ"מ או ילפותא בשום מקום, אלא סברת חכז"ל דכל דבר אשר יש לו שם לוואי זה הוכחה שמשונה כ"כ שזה אינו אותו דבר שדיברה בו הכתוב, והשם לוואי הינו רק קני המדידה של השינוי בהדבר, וגם לאו דוקא שבעי שינוי בפועל הניכר לעין, אלא אפילו שינוי הנובע מרוב הלכות המיוחדות שבה, או מרוב קדושתה שנתעלה, שמחמת ההלכות המיוחדת הללו שבהם נתנה לה התורה להם שם לוואי.

וזה כונת הגמרא (סוכה די"ג ע"א) רבא

3 ולמשל בעבר ה' רק שם אפע"ל אחד (ופשטות אין זה תפוח שבקרא, ונחלקו איזהו פירא תפוח שבקרא), וכהיום ישנם יותר משלשים סוגי תפוח ידועים וכולם שונים בתכונות המיוחדות שלהם, ובחנות פירות רגיל יש תשעה, אשר לכולם שם לוואי מיוחד, ולחקלאים ידועים יותר מ-7500 סוגים וזנים ידועים, וצורת האילן דומים בכולם, ולכולם שם תפוח כללי, וכן אגסים שהוא פירא דומה יש 5000 סוגי זנים שכל האילנות שלהם דומים, וכן יש לכל פירא, ולעופות ודגים וכו' עד אין ספור, ומ"מ הדבר ברור שלמד"מ מין במינו אזלינן בתר שמא יהי' כל סוגי אפעיל מין אחד, וע"י דרכ"ת יור"ד סי' צ"ח סק"ה) וכן לענין כלאים הם מין אחד, ואפילו לדברי הגאון בעל איגרא"מ (ח"ד סי' קכ"ג) שפוסל לולב הקנארי מטעם דאזלינן בתר טעם בכלאים וע"כ היא מין אחר, והנה על כיוצ"ב יש בשו"ת נאות דשא (סי' י"ב) שמחמיר לאסור להרכיב עץ תפוח רגיל עם עץ תפוח יערי שאינו בר אכילה כלל (קודם הכבישה) מטעם כלאים כי שינוי הטעמים שבהם אומרת שהם פירות שונים, וחולק ע"ז המשכנות יעקב (יר"ד סי' ס"ט) שסובר שחסרון הטעם בעץ תפוח יערי משום שלא טיפלו בה כהוגן כמה דורות, ומשום הקרקע שעליה גדל, אבל עץ תפוח מזן אחד עם זן השני לא שמענו מעולם לאסור (והלום הראוני בשו"ת דברי יואל (סי' צ"ב) שהביא שו"ת אבני צדק (סי' ק"כ) שהתיר מטעם ספיקא).

ולעומת זה באילני אתרוג יש מיעוט מאוד השתמשות לצרכי חולין, וידוע לנו רק קצת תבלינים נובעים מאתרוג, ריבות ושיכר בזעיר קטן, ושמעתי שבאיטליא משתמשים בהם גם לצורך רפואה אבל אין לי ידיעה ברורה אם נכון הדבר, (והרמב"ם כתב שאתרוג רפואה לעקיצות ונשיכות בעלי חיים ושהמשקים מועיל לחלישות הגוף כללי) ואין בספרי החקלאות מדובר מכמה סוגי זנין יש בהם, ולענין אילני תמרים רובם שיש כהיום בא"י הושתלו בעבר מעירק לא"י, והידועים מהם חיאני, מגהו"ל, ניר, חלאווי, חדראווי, זהירי, אמרי, ודער"י, התמרים נראים שונים, וכשיש צורך למוצרי התמרים משתמשים במה שטוב לזה המוצר שמבוקש, ולכל העולם סתם בני"א הם מוצר אחיד, אבל במפעלי מוצרי מזון יש קפידא מיוחדת לדואי הזן הנצרך להם.

על רש"י מה שלא עמדו עליה אחד הפוסקים, די"ל דלאו דוקא ס"ל לרש"י כל אחד.⁵ וזהו גם ביאור תוכן דברי תשובת הרמ"א (סי' קי"ז) שהביא מעכ"ת, כי לא כתב שפיסול אתרוג המורכב מטעם שיש לו שם לוואי, אלא דפסול משום השינוי הגדול שיש בו ושאינו לגמרי מסתם אתרוג שאינו מורכב, ולא הזכיר משם לוואי, אלא שיש אותו חסרון כמו של שם לוואי כלומר שיש שנוי משמעותי מאתרוג שאינו מורכב.⁶ (למרות שאין לו שם לוואי) והם הם דברי המהר"ם שי"ק (סי' שכ"ו) מפורש יותר, אחר שהביא המחשה"ק שהביא דברי הרמב"ם ולמד הימנו ששם אתרוג היא ההל"מ והוא שם העצם, כתב המהר"ש דקי"ל לענין מצוה ולענין גבוה כל דבר שיש לו שם לוואי אין יוצאין בו, דכיון דאית לי שם לוואי ע"כ לאו היינו כמו שכתוב בתורה ומזה מוכח דלענין מצוה בעי דווקא כבריינו ממש בלי שום שינוי, וע"ז הביא הירושלמי דבכל הרכבה שני מיני פירות יוצא פירי מחודש שאינו אף אחד משני הפירות שהרכיבם יחד,⁷ ועל כרכך שגם האתרוג המורכב משני פירות אינו אתרוג והוא בריה חדשה הראוי לשינוי השם, וע"כ כיון שהוא מרכיב אתרוג בשאר

הולכים אחרי לשון בנ"א וכל שיש לו שם לוואי אמרינן שזה סוג אחר שלא לזה נתכוין הנודר, וכ"כ הר"ן (שם) להדיא דאע"פ דהנודר מן הירק מותר בירק השדה שיש לו שם לוואי מיהו אפ"ה הנודר מן היין אסור בחמרא מבשלא ושכן כתב הרמב"ן דלא דמי לירקות השדה דהני "מינא אחרינא ניהו" אבל חמרא וחמרא מבשלא "חד מינא ניהו" ומפני שנתבשל לא הפסיד שמו, והכל תלוי במינה ולא בשם לוואי בעלמא, אלא דהשם לוואי מוכיח שיש שינוי בהדבר, ואם אמנם יש שם לוואי בלא שינוי במהות אין בו חסרון או מעלה⁴ ושפיר אמרינן דלמהות זה נתכוין הנודר.

ולכן גם הוצרך התרוה"ד (סי' רל"ה) שהביא מעכ"ת לחדש שגם אם מזכירים שם העיקר עם הלוואי ה"ל דיני שם לוואי, דהו"א כיון דמזכירין גם שם העיקר הרי אין זה מורה שהוא די משונה לומר שהוא דבר אחר, אבל רק אם עכ"פ יש אחד שלזה כיון התורה ושקורים לו רק בשם העיקר בלבד, אבל אם לכולם יש שם לוואי אין פוסל שם לוואי ומה שדחה מעכ"ת דברי התרוה"ד מדברי רש"י תמיה לי מדיוק כזה לבנות שהתרה"ד חולק

4 ופשוט שבשמן שעושים כבוה"ז שמזוקים השמנים ועושים תחבולות להפיג כל ריח פירא שממנו נוצר, דכל השמנים חד טעמא אית לי' וחד סוג הם הרי הנודר בשמן סתם אסור בכל סוגי השמנים, דכונתו לכל השמנים, אפילו במדינה דשמנים הם מסוג מיוחד כגון שומשום, אפילו במדינתנו הנודר מן השמן אסור אפילו בסוג שמן נדיר מאוד, ורק בזמניהם שהשמן הי' לו טעם הפירי שממנו בא הרי הי' הנודר מן השמן בא"י שרוב שמן זית אסור בשמן זית בלבד דמשונה במהותי משמן שומשום ולהיפוך בבבל.

5 ולענין מין במינו למ"ד שאזלינן בתר שמא או למ"ד שבדברים שאסורים ביותר מס' אזלינן בתר שמא, בזה ברור שאזלינן בתר השם בלי חילוק טעם ומהות כלל, כמ"ש בב"י ובדרכי משה (ריש סי' צ"ח) ומ"מ כתב בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' ס' רל"ג) המובא בב"י (סי' קכ"ו) ששמרי יין עם יין ה"ל מב"מ הואיל דאיכרי שמרי יין ולא שמרים בלבד, והאו"ה (שער כ"ג אות י"ז) ס"ל דאפילו שני מינים כגון בשר ודגים, כשהם חתוכות שקורים להם חתיכות דגים וחתוכות בשר ה"ל מין במינו, אלא שעל זה חלק הדרכי משה (סי' צ"ח סק"ה) כיון דחתוכות אינו שם העצם, אבל עכ"פ היכי שיש לו שם אחר לוואי וטפל לשם העיקר ה"ל מב"מ, והוצרך התרוה"ד לפרש שאין כיוצ"ב לענין דיני שם לוואי שאז ה"ל השם לוואי הוכחה שהוא דבר אחר למרות שאין כן לענין מב"מ, אבל היכי שכולם יש להם שם לוואי נוסף על שם העיקר בודאי לא ה"ל שם לוואי וקשה לדחות דבריו בדיוק בעלמא.

6 ולהמתירים לולב הקאנר"י צ"ל דמ"מ לא ה"ל שינוי מספיק לומר שאינו מין תמר.

7 אמנם מה שכתב אח"כ בדה"ב ובהו אני מיישב, מוכח דס"ל דאף שהמורכב הינה פירא מחודשת מ"מ במקום איסור שאפילו מקצתו אסור נשאר באיסורו, שהרי יש בו מקצת מן האיסור, ולדבריו נמצא שמי שאסר על עצמו אפילו מקצת אתרוג יהי' אסור אפילו במורכב, אלא במקום חיוב מצוה אינו יוצא אם לא נטל כל הפירא, וע"ז, דבפשטות כיון שהוא פירא חדשה לגמרי אין בו איסור כלל.

מלאכה כמו העמדת מחיצת המתרת, וטבילת כלים דעשיית דינים ה"ל מלאכה, כמו"כ הדין והקדושה דנוסף על מים שבכיוור נותן לו חשיבות ומשנהו מסתם מים, וזאת אנו יודעים ממה שהתורה בזמן מתן תורה נתנה לו שם מי כיוור, ולא צריך שיהי' שינוי ממשי הניכר בהפצא ובפועל, ונכון דזה השינוי לא מועיל להיות שינוי השם לענין גזילה, ואף לא שינוי השם לענין לשוים מין בשאינו מינו למ"ד מב"מ בשמא (כמבואר בדר"מ סי' צ"ח) כיון דעדיין שם העיקר עליו, מ"מ לענין שם לוואי מספיק.

עוד ראי' הביא מעכ"ת ממ"ש רש"י (סוכה לג ע"א) אסא מצראה - גדל על המיצר של שדה, ומתוך שיש לו מקום פנוי הוא משבח ומצליח, ובג' סבר שפסול מחמת שם לוואי, וע"ז הוקשה בכפות תמרים דמחמת זה בלבד שגדל על המיצר אינו מספיק להיות לו שם לוואי ומוכח דרש"י סובר דמחמת זה בלבד כן ראוי להיות לו שם לוואי ואינו יכול לחלוק על רש"י, נכון הדבר אבל הלא רש"י להדיא כתב שהוא משבח ומצליח, ויש גם ז' בקן אחד, וס"ל לרש"י דזה מספיק לשינוי בההדס וע"כ נידון ביה משום לוואי פוסל, אבל בלא שינוי כלל אלא בשם בלבד אין הוכחה כלל דה"ל שם לוואי, ואין בידנו לומר שאך ורק ההידור של לולב הדערי, שזה ההידור גם מצוי גם במיעוט בשאר לולבים דה"ל שינוי הזה וזה גרם השם לוואי.

ג) והנה תנן במשנה פסחים (דף ל"ט) ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח, בחזרת, בתמכא, ובחרחבינא, ובעולשין, ובמרור, וכתב הריטב"א פירוש הרא"ה ז"ל כי [ובמרור] לשון כלל הוא כלומר ובמרורים כיוצא באלו שראויים לאכילה קצת, לאפוקי דברים המרים לגמרי דלא חזו לאכילה ולא לשום ברכה, (וכמ"ש רש"י עה"ת כל עשב מר קראוי מרור) והרי"ט ז"ל כתב דבגמרא משמע דמרור שם [מין] פרטי הוא.

והנה הרמ"א (תע"ג ס"ה) התיר בשעה"ד

אילן ע"כ אית לי' שם לוואי, הנה אין כונתו שבע"כ ממש אית לי' שם לוואי, דהרי אין לי' שם לוואי לא בתורה ולא בלשון בנ"א, אלא כונתו דראוי לשם לוואי מחמת שהוא משונה מהאתרוג שהוא מההל"מ, ואמנם לענין להיפוך שאין שינוי משמעותי הראוי לשם לוואי, אלא שכל החילוק נובע ממדעם הדקות של החקלאים, הם אינם מהווים סיבה מספקת לשם לוואי לומר שהשם הזה מורה שיש שינוי, ומיום ברוא השם שמים וארץ כבר ברא כל אלו הזנים אלא דהמחקר דאז לא עמד על החילוקים הדקים הללו עד לדורות האחרונים, או שלא התחשבה בהם וכשנתחדש הידיעה ע"י החוקרים החקלאים והתחשבו בה לא נתחדש מציאות חדשה, וכנראה הם גם דברי הצ"צ שהביא מעכ"ת אלא שבאות ג' היא שס"ל שהשינוי בהפירא מורכב עוד גרע יותר משם לוואי, וכלומר ומה שינוי ממה שקבלו חכז"ל פוסל כ"ש מורכב שהוא הרבה יותר גרוע שהוא לגמרי פרי אחר.

ב) והנה מעכ"ת כתב להוכיח לגמרי להיפוך, וכנ"ל דס"ל שהשם לוואי בעצמו בלי שום שינוי מהותי כלל בדבר מחייב לומר שזה אינו כמו שציותה התורה, ודינו לגמרי כמו מין במינו למ"ד שאזלינן בתר שמא, שהשם בשלעצמו גורם בלי חילוק במציאות וכנ"ל, וראיותיו.

מגמרא זבחים (כ"ב) שמי כיוור פסול לרחיצת קרבי קדשים משום שם לוואי דנקראים מי כיוור, אע"פ דאין אנו רואים בהם שום שינוי בחוש כלל, הרי דהשם לוואי בלבד גורם, ובתוס' (ב"ק ס"ו ע"א ד"ה ובחולין) מוכח שהקדש ה"ל שינוי השם ולא שינוי בהפצא, ולא עמדתו על סוף דעתו, דהרי מעכ"ת מביא התוס' שם (ע"ב) דכך הי' שמו בשעת מתן תורה, "מי כיוור" ולמה דחה מר לומר בפשטות דמשום דהקדושה ואיסור הנאה מחמת הקדושה, גם זה ה"ל שינוי מהותי למרות שאינו שינוי הניכר לעין, וכמו שיש הלכות לענין שבת דחלות דינים ה"ל

נקרא חסא ערבית, וגם מה שאנו נוהגים לצאת בו בתור תמכא, הנקרא חריין יש סוגים שונים זנים שונים, בשמות שונים, ולמרבית הפלא יש כמה שכל חריפתם נתהווה רק בשעת ששוברים אותו או חותכים ומגריים אותם שאז נשבר ענזיים בקרבם שמחריפם אותם וכהנה רבות ע"י המחקר שברבות הדורות) וכמבואר בפוסקים שבמשך הדורות שכתבו לזהות מה הם, ולא עלה על הדעת לפוסלם משום שם לוואי, ופשוט משום דאין להם שינוי כלל דמחייב שם לוואי.

ג) והנה בגמרא (בכורות ד"ז ע"ב) דס"ל לרבי יעקב (וכן נפסק להלכה יור"ד סי' פ"א ס"ט) דטעם היתר דבש דילפינן ל"י דשרץ אי אתה אוכל אבל אתה אוכל מה שהשרץ משריץ (שאינו ולד דוגמתו כגון דבש, רש"י) לאפוקי דבש גיזין וצריעין שיש לו שם לוואי, והביא המחזיק ברכה הביא דברי הרבינו גרשום להסביר הגמרא שמרבה דבש דבורים, כיון דסתם דבש בקרא ביערות דבש היינו דבש דבורים, והמח"ב עצמו הוסיף עוד כתובים להראות שסתם דבש בקרא היינו דבש דבורים⁸ והרי מיאנו לקבל שרק לשון בנ"א גורם, כי להדיא היא הבי"י שם ומביאו מכמה מהראשונים שלא מצוי בינוני דבש גיזין וצריעין, [ובערוך (ע' גז ח) כתב שהם מיני דבורים מדבריות] וע"כ שם בנ"א לדבש סתם דבש דבורים, וגם לא שייכי לומר שאסור מטעם שם לוואי של בנ"א על דבר שאין אנו יודעים מה הם, אלא בהכרח שזה מתמעט מלשון הכתוב (או מלשון חכז"ל לדברי הרדב"ז המובא בהערה).

ועוד יותר דהנה הבי"י הוקשה דאם הי' כתוב בתורה להדיא היתר לדבש הי' שייכי לומר ולא שיש לו שם לוואי, אבל כיון דרק מרבינן ל"י והלא אותו ריבוי שמשריץ דבר שאין כמותו שייכי כמו כן גם על דבש גיזין

לאכול לענה למרור בתורת מרור כי כל עשב מר נכלל בכלל מר [ולכאורה כדברי הרא"ה] והמג"א (סקט"ו) הוקשה עליו דמגמרא סוכה (די"ג) משמע דכל דיש להמרור שם לוואי פסול, ומזה מוכח דרק סוגי השנויים במשנה נכללים בשם מרור, דאל"ה לא הי' שייך פיסול, דשם לוואי שייך רק מוסיף על שם העצם, ואם כל עשב מר כשר הלא אין זה שם העצם, ובשפ"א (סוכה י"ג ע"א ד"ה בגמרא הני מרריתא דאגמא) כתב כעין זה אלא שהוסיף דגם כל עשב מר (עם הסימנים) יש לו שם עצם של מרור ושפיר מיושב הרמ"א דס"ל דהג' מקשה שמרריתא דאגם יפסל מטעם שם לוואי, ומעכ"ת שליט"א הביא זה הדבר ויותר, מהדו"ח לרע"א (די"ג ד"ה מייתבי) על סוגיא דמרור, דכתב תימה מידי שם עצם כתיב בקרא והרי אפילו בתמכא וחזרת יוצאים כיון דמרריתא, ואינו דומה למ"ש איזוב ודרשינן ולא איזוב עם שם לוואי, אבל כיון דמרור לא כתיב בקרא שם החזרת וכו' לא שייכי לפסול משום שם לוואי, והתוס' לקמן (דל"ג) דהוקשו כן לענין הדס מידי הדס כתיב בקרא דנפסול משום שם לוואי למה לא הקדימו להקשות כן לענין מרור, ע"כ. ובהכרח דס"ל דכל הסוגים של מרור אין להם שם עצם מרור והם כדברי הרי"ט שהביא הריטב"א, ויותר מזה דרק מין אחד נקרא שם העצם מרור.

והנה לדיעות שס"ל דכל הסוגים השנויים במשנה כשרים למרור וכולם שם העצם מרור, הנה על שם העצם שלהם כבר הוסיפו שם לוואי להבחנת סוגים וזנים שונים, ובכל לשון יש להם כבר שנים רבות שם לוואי (למשל חזרת, חסא, וכהיום קורים בא"י חסא תרבותית, או חסת המצפן תרגום של המילה lactuca serriola או מין מאוד דומה שקורים חסא רותמית שזה זן אחרת קצת ובמקורית הי'

8 וזה דלא כרש"י ברכות מא ב ד"ה דבש, ובערוכין ד"ב ע"ב כל דבש האמור בתורה דבש תמרים, וההחנך מצוה קיז. ועי' שו"ת רדב"ז ח"ג סי' תתקסב (תקנז) אלא דסתם דבש בלשון חכמים הוא דבש דבורים.

וצרעין שהדבש אינו כמוהו, והמעדני יו"ט כתב בשם הלבוש שלא משום שם לוואי אסור אלא מסברה אמרינן שלא ריבתה התורה דבר שדרך להזכיר עימו שם השרץ הטמא שממנו נוצר, וכ"כ ההג"מ שאיסורו מטעם ששם הטמא נקרא עליו, וגם רבינו גרשום הנ"ל כתב כן (בכורות דף ז ע"ב) וז"ל "תולה שמו על שם שרץ האסור" וכונתו כיון דשם האיסור נקרא עליו שוה ה"ל ששריץ דבר שכתותו⁹, ולפי"ז אין כל הסוגיא הזה ענין לסוגיא דעלמא של שם לוואי, אבל משאר פוסקים לא נראה כן, אבל עכ"פ בעינן בה כתובים להודיע שסתם דבש הוא דבש דבורים, ונצ"ל שדבש צרעין וגזין אינם משונים כ"כ במהותם מדבש דבורים עד כדי כך שלשון בנ"א גורם].

ד) ועוד יש בו דבר, סברה חזקה של המשנה למלך שכתב להוכיח, שיש שם לוואי הנובע מלשון של בנ"א, שזה מוכיח שהוא דייקא אותו דבר ולא אחרת, אפילו בדבר שבמשפט השכל הוא מין אחרת, אבל השם לוואי דוקא מכלילו בתוך אותו דבר, דהנה כתב הרמב"ם (פכ"ז ממכירה הל' י- י"א) המוכר את הבור לא מכר את מימיו, מכר את האשפה מכר את זבלה, מכר כוורת מכר דבורים, מכר שובך מכר את היונים, אל ילוז מעיניך העיקר הגדול בדברים אלו שהוא מנהג המדינה והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר, כלומר ולפי הנהוג ושמות הדבר שקוראים חל הקנין והמכירה.

ועל הגמרא הנ"ל הביא הא"ה שם שהוקשה המל"מ (בתשובה הנדפס בספר לריעו בעל מצל מאש סי' ז) דבכל מקום אמרינן דתוס' שם לוואי אדרבה מוכיח שאינו אותו דבר שבו דיבר הכתוב¹⁰, כגון בברכות (דף לה, ע"א) "כרם זית איקרי כרם סתמא לא איקרי", ובמנחות (לז, א) "יד ימין איקרי יד סתמא לא איקרי", ותפילין "על ידך" דוקא ב"יד" סתמא שהיא שמאל, ולר' יוסי דפליג דס"ל מקרא "ויתמוך יד אביו" דגם ימין איקרי סתם יד הא אי לאו הכי הרי גם הוא אינו כולל אותו שנקרא בשם לוואי. וכן (בפ' י"ד דנגעים) המובא בגמרא (סוכה דף יג, ע"א

9 ויש חילוק בין מ"ש הלבוש והמעדיו"ט וההג"מ ובין רבינו גרשום, דאילו הלבוש ודעימי' כתבו רק ששם איסור עליו, ולא איסור שם השרץ שממנו בא הדבש, והרבינו גרשום כתב ששם איסור שממנו בא עליו, ובמק"א כתבתי לענין שיש כהיום דבש שמאכילים להדברים שמרי יין נסך וקצת טעם משובח של היין נרגש בהם, דאילו לרבינו גרשום אין טעם לאסור מטעם שאין שם השרץ עליו, ואילו לטעם המעדיו"ט וההג"מ עכ"פ יש לו שם איסור דקרי לוי' דבש יין, (ורוב יין אסור) ובכל לא לא נפלטנו מדין נתפסמה באיסור, ועוד חששות רבות ואכ"מ.

10 וקצת צ"ע למה לא נחת לחלק דבגמרא שם להן קאמר דעפר כיסוי ה"ל רק הכשר מצוה ולא המצוה עצמו, דעיקר המצוה הוא הכיסוי ואולי מה"ט לא חיישינן לשינוי.

והנה לדברי הרמב"ם האלו ציין א"ה במשל"מ את דברי המהרי"ק (שורש כ' הובא בב"י חו"מ סי' ר"ו מחדוש ב') שכתב

מה שהביא מסוגיא רחוקה של כיסוי דם רק ללמוד הימנו שיש שם לוואי שכונתו לרבות שדבר זר גם הוי בכלל, ואנו מרבינן כל הסוגים, אף שלפי הכללים היה לנו לרבות רק דבר אחד, ולדברי הא"ה של המשל"מ נכלל זאת בדברי הרמב"ם שכתב אל ילוז מעיניך העיקר הגדול בדברים אלו שהוא מנהג המדינה והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר, ואמרינן מסברה שההכונה לרבות כל הסוגי מכירה, ובהכרח שבהתנאי כלל גם מכירת קומט"ו, וא"כ בנד"ד ברור שהלשון דקל הדערי אינו שולל שאר דקלים, ולשון בני"א בהלולב הדערי"י אין הכונה להוציא מכלל הלולבים אלא אדרבה להכלילו בכלל הלולבים, המובחרים וביתר שאת כי המילה דערי"י הוא משפט אחד המתאר את ההידורים והיופי שבלולב שהוא דייקא מין המובחר שבלולב.

והנני בזה בברכת שים שלום רב לרבנן ותלמידהון.

כבוד הראוי

וחולין סב, ע"ב) דבעינן לטהרת מצורע אזוב סתם ולא אזוב כוחלי, ולמה לא אמרינן ולא עפר בשם לוואי, ואפילו אם מרבינן אפר שמצינן שנקרא עפר, אבל למה כל סוגי עפר עם שמות לוואי, וצ"ל כיון דיש ריבוי וכסהו לרבות כל עפר הצומח עליו וגם מצינו דאפר נקרא אפר, וע"כ מרבינן כל סוגי אפר ועפ"י מש"כ התוס' (שם ד"ה שוחק) דמרבינן בכל מידי דאפר שזה נכלל במושג פעולת ה"עפר", שהרבי אומר לן לרבות כל דבר הדומה לעפר שעושה פעולת העפר שנכלל בכלל עפר, ומריבוי זה אנו למידים לא רק שמה שמרובה כשר לכיסוי הדם, אלא כל עם שם לוואי העושה פעולה הם בכלל עפר, וה"ל לוואי לרבות שהם בכלל עפר מחמת השם לוואי.

וה"נ גבי מכירה התנאי "לכשתמכור לא תמכור רק ל"י הרי בלשון בני"א כולל כל סוגי מכירה אף הקוטמו, אף אם תאמר שמכירת קומט"ו אינה מכירה סתמא, ולא נכלל מאומדנא שזה היתה כונתם אפילו ברור שלא נתכיון לזה המוכר, וזה כונת המהרי"ק שכל

הידיעה שהקב"ה מקור החיים מביא לאהבת ה' ולבטל יצור הרע

כשם שאוהב את נפשו משום שהיא חיותו, כן יש לו לאהוב את ה' על ידי שיראה בעין שכלו שהקב"ה מקור חייו ובאור ענין זה, כי הנה ענין התפלה היא קיום המצות קריאת שמע ואהבת וגו' כמ"ש במקום אחר, ועל דרך זה תקנו גם כן כל סדר התפלה קודם קריאת שמע, כדי שיקבל עליו בקריאת שמע ואהבת באמת וכמו שיתבאר לקמן. והנה הדרך המביאה את האדם לידי אהבה זו, היא מה שכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע ובחרת בחיים (דברים ל, טו). לאהבה את ה' אלקיך כי הוא חי"ך וגו' (שם, כ). כי בכל דבר בעולם הזה יש גשמיות ורוחניות, והרוחניות והחיות אלהי הוא חיים וטוב, והגשמיות הוא מות ורע שהוא כלה ונפסד. ומזה יראה האדם שכשם שהגשמיות כל דבר בטל לגבי הרוחניות המחייה, וכן באדם עצמו הנה הגוף טפל ובטל לגבי הרוחניות והחיות שבו, לכן אוהב את חיי נפשו במאד מאד. כן ויותר מכן יש לאדם לאהוב את ה', כאשר יסתכל בעין שכלו בראיה חושית כי הוא חי"ך ממש שהוא מקור וחיי החיים. וזהו ענין וכל צבא השמים לך משתחוים (נחמיה ט, ו), כמאמר רבותינו ז"ל (סנהדרין צא:): שהחמה שוקעת במערב ומשתחוה לקונה וכן כל המזלות, בעבור שרואים ומשיגים חיותם וקיומם המהוה ומחיה אותם ומקיימם. וזהו ראה נתתי לפניך וגו', שזה יראה האדם לעינים בראיה חושיית, שהרי רואה חיותו וקיומו, וכן רואה ההשתחוואה של צבא השמים.

הרב ברוך ארי' הלוי פישער

אבדק"ק ומח"ס לב הארי
ברוקלין נ.י.

בענין הנ"ל

ט' שבט תשע"ד, פה ברוקלין יע"א

כבוד אהובי תלמידי הרב הגאון המפורסם
ר' מנחם מאיר ווייסמאנדל שליט"א אב"ד
דק"ק תורת חמ"ד נייטרא בעיר מאנסי יע"א.

מכתבו הגיעני, ויישר חילך לאורייתא
שהתהלכת ברחבה בהענין דשם לוויי ובמיוחד
בנוגע לכשרות הלולב דערי, ועל שולחן
דבריך אלי, ואבוא על סדר דבריך.

מ"ש שהכוונה בקריאת שם דערי הוא רק
להידור שבהם ולהשלימות בכשרותם – הנה
לסברא זו הלא לעולם לא יפסל אזור כוחלי
וכו' למצות פרה אדומה, שהרי הגובר של
הקדש כשלוקח אזור כוחלי וכו' לצורך מצות
פרה אדומה, הרי ודאי כוונתו שיהיו כשרים
למצוה כמו אזור סתם.

והטעם שא"א לומר כן הוא משום
דפירושו של שם הוא "שם", ואין להוציאו
ממשמעותו ולומר על שם שאינו שם אלא
סימן על הידור למצוה וכדומה, אלא אדרבה
לולב בשם זה הוא מהודר למצוה.

מ"ש שהחת"ס מכשיר לולבים הירדניים –
הנה הח"ס מיירי מהלולבים 'במדינתנו',
שהסיבה שאינם עושים פירות הוא רק
הקרירות, ולא מיירי מהירדניים שיש בהם
שינויים משאר לולבים.

הנידון בלולב שאינו עושה פירות - ל"ש
לניד"ד דשם לוויי.

ומ"ש מה שהמחמירים לא פסלו מטעם
שם לוויי – הנה הירדניים והקנרי לא הי' שמם
מורגל בפי הבריות – שזהו הקובע ענין השם
– ורוב בנ"א אינם יודעים משמות אלו ואין
זכרונם עולה בשוק הלולבים, והיחידים

היודעים הוא ממה שראו בספרים – משא"כ
השם דערי שמורגל בפי המון בני ישראל
לוקחי לולב.

מ"ש שאינו עולה על הדעת שדיני התורה
ישתנו וכו' ונמצא שבזמן הבינוני יהי' מוטל
בספק – הנה הדין בגט ששמו של הבעל
במק"א הוא כך ובמק"א שם אחר [שהבאתי
בתשובתי], הנה שם אדם אינו נולד ברגע א'
ויש ג"כ זמן בינוני, ולפי"ד גם שם יוקשה
דאינו עולה על הדעת.

אם צריך שינוי מהותי בהדבר שיהי' בכלל
שם לוויי, וכתבת שאסא מצראה ומי כיוור הם
יותר שינוי מהלולב דערי – ודאי דאינו כן.

בהנידון כשיש לכל הסוגים שבהמין שם
לוויי שהבאתי מדברי רש"י וגם בכה"ג יש
הפסול דשם לוויי, דלא כתרוה"ד – וכתבת
דמדיוק כזה אין להביא רא"י משום די"ל שהוא
ל"ד, וגם, דלא מצאת שיביאו דברי רש"י אלו
- הנה בד"כ אין אומרים על דברי ראשונים
שהם ל"ד [לדוגמא עי' גה"ש גיטין ס"ו
ע"א], ובפרט בדברי רש"י שלשונו מדויק
ביותר כידוע – וגם כשאומרים ל"ד הוא כשיש
איזה סיבה, כגון דאופן ההוא שכיח יותר, או
דענין אחר הנזכר באותה הסוגיא מיירי
באופ"ז, וע"ד דאי' בכ"מ בגמ' אידי דתני
רישא תנא סיפא – מה שאי"ז בענינינו.

ומה שלא הביאו דברי רש"י אלו – אי"ז
אשמתו של רש"י.

ונוסף לכ"ז – אין זה דיוק, אלא הדבר
מפורש בלשון רש"י.

והנני מאחל לך הצלחה בעבודתך בקודש,
חותם באהבה,